

Torsdagen den 24 oktober

Kl. 14.00

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Om ett svenskt initiativ till förmån för befolkningen på Cypern

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Takmans* (vpk) i kammarrens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 237, och anförde:

Herr talman! Herr Takman har frågat mig om något svenskt initiativ kan väntas som stöd för det cypriotiska folkets strävanden att bli kvitt de utländska ockupationsstyrkorna, återupprätta Cyperns nationella oberoende och rädda de 230 000 grekcypriotiska flyktingarna undan en vinter under bar himmel.

Som jag tidigare i höst framhållit i FN:s generalförsamling, inger Turkiets militära ingripande på Cypern ur FN-stadgans synpunkt starka betänkligheter. Dess syfte måste begränsas till att bevara Cyperns oavhängighet och skydda den turkcypriotiska minoritetens legitima intressen. En lösning av Cypernproblemet måste garantera landets självständighet och territoriella integritet.

Cypernfrågan finns också uppförd på dagordningen för generalförsamlingens pågående session. Sverige kommer givetvis där att stödja strävanden att säkerställa Cyperns självbestämmanderätt och nationella oberoende.

Regeringen är väl medveten om de svåra lidanden som drabbat den cypriotiska befolkningen genom krigshändelserna och den därpå följande ockupationen. FN och olika privata organisationer försöker hjälpa de drabbade i deras svåra belägenhet. FN:s flyktingkommissarie har av generalsekretären utsetts att koordinera världsorganisationens hjälpverksamhet i Cypern. Regeringen har via Internationella rödakorskommittén bidragit till denna hjälpverksamhet. Också Svenska röda korset och Lutherska världsförbundets svenska kommitté har lämnat bistånd.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret och det löfte om aktiva insatser som det uttrycker. Men åsikten att de turkiska trupperna skulle ha någon som helst positiv roll att spela på Cypern har jag svårt att dela. Problemet, det verkligt stora problemet, är givetvis att utan mera dröjsmål få bort *alla* utländska interventionsstyrkor och återupprätta Cyperns oberoende.

Den kupp som den grekiska militärjuntan iscensatte på Cypern den 15 juli i år var en militär intervention mot en suverän stat som är medlem av FN. Den förbereddes av CIA och stöddes öppet av USA, och när den

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om ett svenskt
initiativ till förmån
för befolkningen
på Cypern*

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt*

fascistiska terrorn utlöstes mot Cyperns folk greps Englands, Frankrikes och övriga NATO-maktens regeringar av en handlingsförklaring som verkade allt annat än oavsiktlig. Det fanns ett undantag – Turkiet, den tredje av de tre NATO-stater som skulle garantera Cyperns oberoende och som den 20 juli inledde sin militära invasion med premiärminister Ecevit's deklARATION att "vi har inte kommit för att bringa krig till Cypern".

Det var en förklarlig reaktion överallt i världen att se positiva drag i händelserna närmast efter den 20 juli. Den grekiska fascistregimen föll och dess blodiga marionetter på Cypern fick dra sig tillbaka till de obskyra hörn där de hör hemma. Men vad som hänt i fortsättningen visar endast alltför klart att NATO-makterna kunde flytta över sitt stöd till den turkiska planen, när den grekiska bröt samman.

Vad har hänt med FN:s säkerhetsråds resolution 353, som enhälligt antogs den 20 juli? Den manade alla stater att respektera Cyperns suveränitet, oberoende och territoriella integritet. Den krävde ett omedelbart slut på utländsk militär intervention på Cypern. Den krävde ett omedelbart tillbakadragande från Cypern av all militär personal, som inte är där i enlighet med internationella avtal. Det räcker verkligen inte med att FN har fredsbevarande styrkor, däribland också svenska trupper, på Cypern. Där finns stora truppstyrkor, som inte är där för att bevara freden utan för att hålla landet ockuperat som en militärbas för NATO. Och de måste bort!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. PLO:s deltagande i FN:s Mellanösterndebatt

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Wijkmans* (m) i kammarrens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 254, dels herr *Ahlmarks* (fp) i kammarrens protokoll för den 18 oktober intagna fråga, nr 268, och anförde:

Herr talman! Herr *Wijkman* har ställt frågan: Hur vill regeringen motivera att Sverige i FN stödde förslaget att PLO skall ges rätt deltaga i generalförsamlingens Mellanösterndebatt? Herr *Ahlmark* har ställt frågan: Varför anser regeringen att terrororganisationen PLO i FN skall få företräda palestinierna? Jag avser besvara båda frågorna i ett sammanhang.

Sedan församlingen tidigare i höst fattat beslut att föra upp Palestinafrågan på dagordningen stödde Sverige förslaget att PLO skall få deltaga i debatten härom, eftersom vi anser att representanter för palestinierna i detta sammanhang bör få tillfälle lägga fram sin sak. Om en lösning skall kunna uppnås på det oerhört svåra Palestinaproblemet måste alla berörda parter engageras i denna. Genom den svenska röstningen anser vi oss inte ha tagit ställning till huruvida PLO har exklusiv rätt att företräda palestinierna. Självfallet innebär vår röstning inte heller något ställningstagande i de sakfrågor Palestinafrågan gäller. Dessa skall tas upp senare i höst i församlingen.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt*

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Sveriges beslut att med sin ja-röst stödja PLO:s deltagande i FN:s kommande debatt om Mellanöstern förefaller innebära en drastisk förändring av den svenska regeringens Mellanösternpolitik – en förändring som successivt varit märkbar sedan ungefär ett år tillbaka, dvs. från den tidpunkt då arabstaterna började använda oljan som utpressningsvapen.

Regeringen vill framställa det hela som en procedurfråga. Men det är ju, herr talman, att kraftigt förenkla problemet. Båda sidor i konflikten upplevde omröstningen som utomordentligt viktig. Om detta vittnar inte minst kommentarerna och reaktionerna efteråt. En officiell palestinsk talesman i Damaskus uttryckte sin tillfredsställelse över beslutet den 16 oktober på följande sätt: "Beslutet rättfärdigar palestiniernas väpnade kamp och ogiltigförklarar alla anklagelser som riktas mot den. Beslutet innebär en ny seger för PLO som vägrat godkänna säkerhetsrådets resolution nr 242. PLO går in i ett nytt skede för att bredda den fortsatta väpnade kampen." Det är bara ett av otaliga citat från olika palestinska organisationer, inkluderande då PLO, under de senaste veckorna.

Ert ställningstagande, herr statsråd, har alltså, åtminstone som jag upplever det, kommit att öka den arabiska prestige, i första hand självkänslan hos PLO – en organisation som i årtal har planerat och verkställt terrordåd mot den israeliska civilbefolkningen. En organisation som i sitt program inte ens accepterat existensen av staten Israel. En organisation som enligt nyligen gjorda uttalanden av ledaren Arafat "inte skall sluta den väpnade kampen förrän man står i Tel Aviv, vid stranden av havet". En organisation som endast accepterar att judar invandrade före 1917 eller barn till sådana judar skall få rätt att stanna kvar i området. Resten av befolkningen – en överväldigande majoritet – skall tvingas tillbaka till de länder från vilka de flytt på grund av förföljelse.

Det är alltså, herr talman, inte bara av formella skäl som jag kritiserar regeringens röstning. Orsaken till min kritik – och min upprördhet – är att man med sin röstning medverkar till att legitimera en terrororganisation som i sitt program endast förordar fortsatt väpnad kamp för att uppnå sina mål.

Regeringen brukar i sådana här sammanhang visa försiktighet och moderation. Jag vill gärna jämföra med Sveriges agerande i samband med erkännandeproblem. Man måste fråga sig rent allmänt vilka konsekvenser FN-beslutet får i framtiden. Vilka terrororganisationer skall vi i framtiden få se företräda sina intressen i FN?

När utrikesministern nu talar, verkar omröstningen ha varit ett enkelt beslut. Det har också låtit så av kommentarerna i tidningarna helt nyligen. Men de flesta av oss vet ju att så inte varit fallet. Beslutet föregicks av långa överläggningar inom regeringen. Vad är det nu som skiljer oss här i Sverige från Danmark, Belgien, Holland, England, för att ta några exempel? Varför kunde Sverige inte åtminstone ha avstått?

Och vidare: Inser regeringen nu efteråt vilken inverkan beslutet haft för arabgerillans status?

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt*

Och slutligen: Vilken är regeringens reaktion på de ytterst bittra stämningar i Israel som inte minst Sveriges röstning har inneburit?

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Sverige röstade i FN 1947 för bildandet av en judisk stat i Palestina. Sverige har vid en rad tillfällen slagit fast att skyddet för Israels existens är en förutsättning för en lösning av konflikten i Mellersta Östern.

Det tragiska är att arabstaterna och palestinska extremister inte godtagit Israel som statsbildning. Den judiska staten skall försvinna, har varit den dominerande uppfattningen i arabernas politik under mer än ett kvarts sekel. Därför har Mellersta Östern drabbats av många katastrofer: krig, flyktingströmmar, en ständig rustningskapplöpning som drabbar *alla* folk i området.

Den kanske mest extrema hållningen intas av PLO, vilket herr Wijkman redan har påpekat. Dess program säger klart ut att Israel måste krossas, att ett arabiskt Palestina skall bildas på ruinerna av Israel, att bara de judar som kom till landet *före* 1917 har rätt att stanna kvar i området. PLO:s grundläggande stadga från 1968 är ett program inte bara för Israels försvinnande utan också för folkmord, därför att Israel inte kommer att låta sig krossas utan kamp till det yttersta.

PLO har inget mandat från palestinierna. Dess ledning är inte vald av de arabiska palestinier som bor i Israel, är inte utsedd av de palestinier som bor i de ockuperade områdena eller av palestinierna i Jordanien eller andra arabländer. Det är en grupp organisationer – med Israels försvinnande som mål och terrorismen som medel – som slagit sig samman. Men de har förmåtenheten att tala i alla palestiniers namn. Åter är det extremisterna som kräver att få företräda palestinierna. Det är just det politiska mönstret som dragit så många olyckor över palestinierna själva.

I mängder av attentat har grupper inom PLO sprängt flygplan i luften, mejat ner värlösa skolbarn, kastat granater mot civila, urskillningslöst dödat för att få publicitet och motverka all utveckling mot fred. Det är den organisationen som nu får äran att uppträda i FN:s generalförsamling.

Det är ett djupt omdömeslöst ställningstagande. Sverige säger att Israel måste finnas kvar – ger sedan sitt stöd åt en organisation som kräver att Israel skall krossas. Sverige ansluter sig till FN-resolutionen 242 – röstar sedan för en terrorgrupp som frenetiskt avvisar denna resolution. Sverige önskar fred och säkra gränser i Mellersta Östern – uppmuntrar sedan en grupp politiker som har som huvudmål att förhindra fred med Israel.

Det är klart att jag förstår att Sverige känner det politiska trycket från oljestaterna. Det här är väl en eftergift åt oljeimperialismen. Men begriper utrikesministern att vi genom detta stöd till PLO också har bidragit till att förlänga konflikten i Mellersta Östern och att risken därmed ökar för ett nytt krig?

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt*

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Både herr Wijkman och herr Ahlmark drar fram PLO som en terrororganisation. De menar att PLO är ansvarig för det våld och den terror som utövas mot Israel. Jag skall inte ta ställning till de här anklagelserna. Den fråga som vi har ställts inför inom FN var en annan.

Palestinaproblemet var inskrivet på församlingens dagordning. Vi frågade oss, tillsammans med många andra stater: Hur meningsfull kunde en debatt bli i denna fråga om en av de viktigaste parterna – man kan inte bortse ifrån att en av de viktigaste parterna är Palestinaaraberna – inte bereddes tillfälle att delta i debatten? Vi kom efter noggranna överväganden till att det inte var rimligt att utestänga PLO, som ju är mest representativ för palestinierna. Hur skulle det ha sett ut om generalförsamlingen hade kommit till den uppfattningen att palestinierna inte skulle vara representerade? Vilka anklagelser skulle inte ha riktats mot alla stater som hade medverkat till ett sådant beslut? Nu kan man åtminstone ha förhoppningen att palestiniernas egna synpunkter på hur deras problem skall lösas får en viss konkretisering.

Vidare säger man att Sverige har ändrat uppfattning på grund av oljekrisen. Men varför skulle då Norge, som har egen olja, behövt ha samma uppfattning? Norge röstade på samma sätt som Sverige.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag skall inte i detalj gå in på vem som rättmätigt skall representera palestinierna. Det är en svår fråga, det håller jag med om.

Men låt mig säga: PLO bildades 1964 genom ett beslut i Kairo av ett antal arabregeringar, och det sadés då uttryckligen att PLO skulle tjäna som instrument för att utöva terrorism mot Israel. Den har sedan dess fungerat som en paraplyorganisation för ett antal olika gerillaorganisationer.

Många har så sagt, efter den aktuella FN-omröstningen, att PLO skulle ha modererats sedan i somras, dvs. sedan den senaste kongressen. Men kom ihåg att man där återigen slöt upp hundraprocentigt bakom sina tidigare målsättningar, där den kanske viktigaste är artikel 9, i vilken det skrivs "att väpnad kamp är den enda vägen att befria Palestina och är därför uttryck för vår strategi och inte enbart vår taktik".

Arafat lovade också i slutet av juni – alltså den Arafat som nu skall åka till FN:s generalförsamling – "att trappa upp den väpnade revolutionen i alla delar av Palestina och göra ett befrielsekrig av revolutionen". Vidare hävdade han inför skarorna i Kairo "att väpnad kamp var den enda lösningen".

PLO har också, det kan inte utrikesministern vara ovetande om, även under 1974 medverkat i ett flertal terrordåd som har fått utomordentligt svåra återverkningar på hela konflikten.

Nu säger utrikesministern: Vi hade inte att ta ställning till PLO:s status eller dess verksamhet. Men det måste väl vara en grundförutsättning, när man går ifrån all tidigare praxis i FN och låter en icke-medlem tala, att man betraktar den organisationen och dess representanter som något så

Torsdagen den
24 oktober 1974

Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt

när rumsrena.

Jag vill ha ett klart svar på denna fråga: Vad får det för konsekvenser i framtiden, herr statsråd, om vi inbjuder och legitimerar en organisation utan att beakta att den väpnade kampen är dess målsättning nr 1 och att kompromisslöshet för övrigt är dess främsta kännetecken?

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det var ett helt sensationellt påstående som utrikesministern gjorde när han sade att PLO är det representativa organet för palestinierna. Vad vet herr Andersson om det? Det tragiska är att det inte finns någon demokratiskt vald församling som kan företräda palestinierna. Det finns ett antal politiker på Västbanken som är delvis valda. Det finns ledande palestinier i Jordanien. Och det finns palestinier i Israel, de enda som har fullständiga fri- och rättigheter. Men det finns ingen samlad organisation.

Men detta kan inte innebära att vi skall stödja just *extremisterna*. Då stärker vi de mest militanta grupperna bland palestinierna och därmed motverkar vi en fredlig lösning. Om vi strävar efter fred i Mellersta Östern skall vi inte lägga vår röst för en rörelse som anser att fred är förräderi.

Det här ställningstagandet hade ingenting med sakfrågan att göra, säger utrikesministern. Men alla kan väl begripa att det i arabvärlden och på annat håll uppfattas just som ett ställningstagande i sakfrågan. Under de senaste dagarna har, som herr Wijkman påvisade, en rad företrädare för PLO gjort uttorkningar av detta beslut. Det "rättfärdigar palestiniernas väpnade kamp och ogiltigförklarar alla anklagelser som riktas mot den". Det legaliserar också motståndet mot resolution nr 242, sade en företrädare. En annan företrädare sade att det är ett erkännande av "legitima väpnade aktiviteter på flygplan" – alltså terror mot försvarslösa flygpassagerare.

Bryr sig den svenska regeringen numera inte alls om *effekten* av sina ställningstaganden? Begriper inte utrikesministern att FN-beslutet är en uppmaning till de palestinier som väljer terrorns väg och avvisar fred med Israel? Jag vill fråga herr Andersson: Vad är hans kommentar till PLO:s egna uttorkningar av sin seger i generalförsamlingen?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Det finns många uttorkningar, och de som kommer från ansvarigt PLO-håll återfinns inte i de citat som herrar Wijkman och Ahlmark anför. Vår förhoppning är naturligtvis – och det gäller hela den väldiga majoritet av FN-stater som röstade för att PLO skulle få delta – att PLO:s medverkan i generalförsamlingens debatt skall underlätta en fredlig lösning av Mellanösternkonflikten. Vi är ju alla eniga om att det skall vara en fredlig lösning och inte en militär. Hur skall man ordna det utan Palestinaarabernas medverkan? Inte heller i Israel anser man att detta är möjligt.

Vi är motståndare till våld och till terror. Vi arbetar i alla internationella organisationer för att få fram fredliga vägar att lösa internationella problem. Men att vi säger att PLO är den mest representativa företrädaren för Palestinaaraberna beror bl. a. på att denna organisation har alla arabstater bakom

sig. Även Jordanien ansåg det riktigt att PLO skulle få närvara och framföra sin syn i denna debatt. Och varför skall vi vara rädda för det? Konsekvenserna är ringa. FN:s stadgar medger att man hör terrororganisationer eller frihetsrörelser – vilket uttryck ni nu vill använda – och i utskotten har många talesmän för frihetsrörelser fått yttra sig. Men generalförsamlingen har i detta fall beslutat att debatten skall få föras i plenarförsamlingen och icke i utskottet.

Sverige har en gång arbetat för att en ledare för en frihetsrörelse skulle få tala i generalförsamlingen, nämligen PAIGC:s ledare. Det blev inte någon votering i frågan, eftersom ledaren i fråga drog sig undan, men vi hade beslutat att rösta för att han skulle få tala.

Jag kan icke se några sådana konsekvenser som ni talar om.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Regeringen menar att det är viktigt att varje stämning får göra sig hörd. Det är ingen som har förnekat detta. Det bör dock uppställas som villkor, herr statsråd, att man från respektive organ eller grupp deklarerar att man inte är inställd på att slutföra sin kamp enbart med väpnade medel, att man är beredd till förhandlingar i första hand, att man avskriver terroraktionerna *åtminstone* så länge man diskuterar och förhandlar. Det har icke PLO gjort. Man har i stället upprepade gånger denna sommar, sedan man beslutat sig för att försöka komma till FN, upprepat sin primära inställning, nämligen att den väpnade kampen är det centrala.

Jag är medveten om att Sverige – det tycker jag är en fin princip – anser att vi skall kämpa för fredliga lösningar på internationella konflikter. Jag kan inte se den nu diskuterade åtgärden annat än som ett avsteg från denna princip. Det är möjligt att regeringen inte har insett på förhand vilka konsekvenserna skulle bli av beslutet, men som det har uttolkats är det absolut en negativ faktor för det fortsatta fredsarbetet.

Slutligen, herr statsråd, kan majoritetens syfte med hela denna generalförsamlingsdebatt, som det ser ut i dag, inte vara annat än att fördöma Israel. När man nu dessutom får med PLO i debatten blir slaget mot Israel både politiskt och diplomatiskt ännu mer orimligt. Därmed blir det ännu svårare att få till stånd en fredlig lösning.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Utrikesministern säger att PLO är representativ därför att arabstaterna anser det. Men alla de tusentals palestinier som vill *fred* får ju inte komma till FN utan företräds av de mest extrema som vill krig.

Det är hittills enbart företrädare för *stater* som fått tala i FN:s generalförsamling. Såvitt jag vet har bara två undantag gjorts. New Yorks borgmästare fick yttra sig en gång och påven Paul VI fick tala 1965. Men ingen enda befrielse rörelse har fått höja sin röst i generalförsamlingen. FRELIMO har inte fått göra det, inte heller någon motståndsgrupp från Rhodesia, Angola, Namibia, Sydafrika eller t. ex. Vietnam.

Men PLO av alla organisationer får detta erkännande! Frihetsrörelserna

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. PLO:s
deltagande i FN:s
Mellanösternde-
batt*

har inte fått tala i generalförsamlingen. En extrem terrorgrupp skall få göra det. Varför har Sverige gett sitt stöd åt en så omoralisk politik?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Sverige har givit sitt stöd därför att det är rimligt att de som vi betraktar som de mest representativa företrädarna för Palestina-arabernas sak, PLO, skall få chansen att inför världsförsamlingen framlägga sin syn på vad som menas med Palestinaarabernas legitima rättigheter. Vi anser att det är det bästa sättet att få fram en dialog, som bör kunna leda till att PLO inom ramen för FN:s stadga, utan användande av våld och terror, försöker medverka till en fredlig lösning av Mellanösternfrågan. Det är vår förhoppning, och det är många andra staters förhoppning. Det är därför vi har röstat för PLO:s deltagande.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Den förhoppning som utrikesministern ger uttryck åt betraktar jag som utomordentligt naiv. Jag är ledsen att behöva säga det här i kammaren.

Utrikesministern vidhåller att PLO skulle vara mest representativ för palestinierna. Jag upprepar: 1964 bildades denna organisation med den uttryckliga målsättningen att ett antal arabstater den vägen skulle kanalisera resurser för den väpnade terrorismen mot Israel, och den målsättningen har inte förändrats. Den har varit exakt densamma under hela den här tioårsperioden. Att man nu vill uppträda inför FN av propagandistiska skäl är väl ganska uppenbart. Det är den politiken regeringen stöder!

Sedan säger herr utrikesministern att det här är bästa sättet att få till stånd en dialog. Jag menar att det bästa sättet hade varit att de nationer som var intresserade av en dialog hade försökt utöva tryck på PLO att åtminstone temporärt avskryva sina väpnade aktioner, sin terrorism. Inte ens det har man gjort, utan man låter PLO helt öppet, med hela sitt förflutna, med samma programpunkter och samma målsättningar som förut, ställa upp i FN och därmed indirekt få en legitimering.

Jag tror inte att det finns mycket mer att tillägga – jag är uppriktigt sagt ledsen över den här röstningen. Det skall bli intressant, herr statsråd, att om något år citera ur den här debatten, när vi kan se hur utvecklingen har gått.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Utrikesministern vill ha en dialog om en fredlig lösning. PLO:s program säger sammanfattningsvis ungefär det här:

Palestina är en del av den arabiska nationen. (§ 1)

Palestina har samma gränser som under den engelska mandattiden – alltså ingen plats för Israel. (§ 2)

Judar som kom före 1917 skall få stanna kvar – det överväldigande antalet har kommit efter 1917 och måste alltså försvinna. (§ 6)

Bara väpnad kamp kan befria Palestina. (§ 9)

Fedayinaktioner, alltså terror, är kärnan i befrielsekriget. (§ 10)

FN-beslutet om delning av Palestina är ogiltigt. (§ 19)

Sionismen är en olaglig rörelse. (§ 23)

Det här är bara några av inslagen i PLO:s egen grundläggande konstitution.

Jag vill fråga utrikesministern: Har herr Andersson läst PLO:s konstitution? Har utrikesministern personligen tagit del av den här texten – och vad är i så fall hans kommentar till den?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Vi har mycket noga studerat texten till stadgan från 1964 och vissa ändringar som har gjorts senare. Men vi har dessutom tagit del av den praktiska bedömning som efter hand som åren gått har gjorts inom PLO:s ledning.

Varför kan vi inte vänta till dess att vi får höra hur PLO, arabstaterna och vi andra kommer att uppträda i den diskussion i Palestinafrågan som snart skall komma i FN? Där får PLO i generalförsamlingen inför hela världen framlägga sin syn. Det är inte säkert att den sammanfaller helt med det program man skrev 1964.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Utrikesministern antyder att PLO skulle ha ändrat mening sedan 1968 – ty 1968 var det år då den nuvarande konstitutionen skrevs. Arafat, ledaren för PLO, har i år, 1974, bl. a. talat om "segerns generation, generationen som kommer att nå havet ---" – alltså besegra Israel. Han sade så här i somras: "Denna framryckning kommer att sluta först i Tel Aviv, när vi skall grunda vår demokratiska palestinska stat." Och han sade i augusti: Den staten skall sträcka sig "över hela territoriet Palestina". Det blir "inget erkännande av eller någon uppgörelse med den israeliska fienden".

Det är till en sådan man, till en sådan organisation, till en sådan extremism som Sveriges regering har gett sitt stöd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. militär personals rätt att ge uttryck för politisk uppfattning

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) i kammarens protokoll för den 18 oktober intagna fråga, nr 267, och anförde:

Herr talman! Herr *Måbrink* har frågat om jag anser att officerare och annan personal inom krigsmakten skall äga rätt att hysa en socialistisk ideologi utan risk för tjänsteflyttning eller annan form för diskriminering.

Svaret på frågan är naturligtvis ja.

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. militär
personals rätt att
ge uttryck för
politisk uppfattning*

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. militär
personals rätt att
ge uttryck för
politisk uppfatt-
ning*

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som ju var kort och som inte var tillfredsställande.

Att det råder politisk diskriminering inom den svenska krigsmakten är klart dokumenterat i ett flertal fall. Det senaste gäller majoren Sture Karlsson.

En officer som sköter sin tjänst prickfritt, men som privat uttalar sin sympati för ett socialistiskt samhällssystem, diskrimineras och avsätts – som i fallet Sture Karlsson.

En officer som exempelvis är medlem i moderata samlingspartiet och propagerar både privat och i tjänsten för ett djupt orättvist konservativt samhällssystem och som dessutom aktivt försvarar USA-imperialismens utrotningskrig i Vietnam utsätts däremot inte för några som helst diskriminerande åtgärder.

En officer som uttalar sin sympati för palestinierna – som ju också FN har gjort – betraktas som icke pålitlig. Generaler som skickar svenska agenter till arabländerna för att spionera där för Israels räkning betraktas däremot som pålitliga.

Ett annat faktum är att när krigsmakten skall öva olika anfallssituationer så handlar det nästan uteslutande om att fienden kommer från öst.

Det talas ofta om att krigsmakten inte skall syssla med politik. Detta låter ju neutralt och vettigt. Men vad som i realiteten sker är att politiska bedömningar och politisk propaganda är ett stående inslag i den militära verksamheten. Detta kan intygas av dem som gjort sin värnplikt. Och denna politiska propaganda domineras av djupt konservativa och i många stycken reaktionära inslag.

Det borde vara en självklarhet att anställda i olika grader inom krigsmakten skall ha rätt att hysa en politisk åsikt. Lika självklart är att den politiska åsikten inte skall bestämmas av överbefälhavaren.

Borde det inte herr försvarsminister, vara så att en så viktig statlig institution som krigsmakten till sin karaktär skall avspegla de uppfattningar som råder i samhället i stort? Ämnar man från regeringens sida öppna det slutna system som krigsmakten i dag utgör och tillåta att alla politiska uppfattningar där får komma till tals? Eller ämnar man även i fortsättningen understödja de reaktionära strömningar som än i dag, efter 40 år av socialdemokratiskt regerande, fritt får härja inom det svenska försvaret?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har kanske först anledning att framhålla att officerare – det gäller också andra utbildare – inte i sin tjänst får lov att utöva politisk propaganda. Man har vid försvarsorienteringar osv. att hålla sig till de beslut som riksdag och regering har tagit. Det är självklart att det i det sammanhanget inte skall förekomma politisk verksamhet.

Men i anslutning till vad herr Måbrink säger vill jag göra honom uppmärksam på att bara för att en person går ut och påstår att han blivit omplacerad på grund av att han är socialist – eller om det är någonting annat han säger – så är det inte i och för sig självklart att det är detta som har

Torsdagen den
24 oktober 1974*Ang. militär
personals rätt att
ge uttryck för
politisk uppfatt-
ning*

lett till omplaceringen. Det borde herr Måbrink inse.

När det gäller krigsplaceringar – jag antar att det är ett sådant fall herr Måbrink har åsyftat – är det många människor som blivit omplacerade på grund av ålder eller nedsatt hälsa eller på grund av att man inte har uppehållit sin färdigheter. Men det kan också bero på att man inte befinner sig lämplig för en sådan tjänst. Detta väcker ju normalt inget uppseende. Men det är klart att om en person finner anledning att rikta uppmärksamheten på hur han har placerats i ett sådant här sammanhang blir det diskussion. Detta att fullgöra tjänst i sitt repetitionsförband – det må vara som chef eller som deltagare i övningen – är emellertid i verkligheten en mycket ringa del av de arbetsuppgifter man utför. Det mesta utför ju officeren på annat sätt. Därför kan jag inte se att det finns anledning att i anslutning till fall som förekommit göra några ändringar i den ordning som tillämpas.

Jag har mot denna bakgrund förtroende för försvarsledningen när det gäller att disponera de personalresurser som finns.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! När det gäller majoren Sture Karlsson har han inte propagerat för några som helst politiska åsikter i tjänsten, såvitt jag kan förstå. Men jag åberopade ju i mitt inlägg andra officerare som verkligen tillämpar den metodiken. De sitter emellertid i orubbat bo – dem har man inte vidtagit några som helst åtgärder mot.

Sedan måste jag säga: Det är inte majoren Sture Karlsson som från början sagt att han blivit diskriminerad på grund av sina politiska åsikter. Den första version som överbefälhavaren lämnade i anledning av åtgärderna mot Sture Karlsson var ju att Sture Karlssons åsikter inte kunde vara förenliga med krigsmaktens anseende inåt och utåt. Sedan ändrade ÖB som bekant motiveringen – som ju ÖB brukar göra rätt så ofta – och sade att motiveringen för att beröva major Karlsson hans krigsplacering skulle vara att majorens omdöme kan tänkas svikta i kritiska situationer.

Detta är ju de omdömen som överbefälhavaren har gjort – det är motiveringarna.

Vad är det då för åsikter som skulle skada krigsmaktens anseende inåt och utåt? Vad är det för åsikter majoren har? Jo, han har sagt att han är anhängare av ett socialistiskt samhällssystem. Han har också sagt – öppet, privat, såvitt jag förstår utanför tjänsten – att han har sympatier för palestiniernas rättvisa kamp.

Det är ju politiska omdömen som ÖB här har gjort och en viss politisk uppfattning som ÖB inte har accepterat. Tar försvarsministern då avstånd från de här motiveringarna som ÖB har lämnat när det gäller majoren?

De två faktorer som varit avgörande för ÖB:s åtgärder är alltså detta med palestinierna och majorens socialistiska uppfattning. Och jag frågar: Tar försvarsministern avstånd från ÖB:s handlande?

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! I den kommuniké som överbefälhavaren har gett ut heter det:

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. militär
personals rätt att
ge uttryck för
politisk uppfatt-
ning*

”Ändringen av major Sture Karlssons krigsplacering beror inte på hans politiska åsikter ---. Den beror på min och övriga militära myndigheters tveksamhet om hans omdömesförmåga i kritiska lägen.”

Så står det alltså i den kommuniké som jag har fått och som väl får anses vara uttryck för vad man här har menat.

Jag har ingen anledning tro någonting annat än att det har gällt en bedömning av lämpligheten i detta fall. Nu skall vi självfallet inte här, eftersom de personer det gäller inte är närvarande, gå in i en sådan debatt. Men nog borde herr Måbrink kunna ha förståelse för att även i ett sammanhang, där det gäller en person som har gjort sig politiskt kontroversiell, kan finnas andra grunder som gör att vederbörande är olämplig för en viss befattning. Det behöver således inte kopplas till hans politiska åsikter, som herr Måbrink här gör gällande. Överbefälhavaren har sagt att det inte finns ett sådant samband, och jag har anledning att tro på det.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Då borde man ju tala om för en person som är utsatt för sådana här åtgärder vad den verkliga anledningen är. Men det har man inte talat om. Jag vidhåller emellertid fortfarande att anledningen till att majoren förflyttats är de två uppfattningar han har redovisat.

Det finns andra exempel. Låt mig här ta det fallet då vi diskuterade atomvapen eller inte atomvapen i det här landet. De officerare som när den debatten pågick var motståndare till ett svenskt atomvapen utsattes också för diskriminerande åtgärder och plockades undan, medan de som propagerade för ett svenskt atomvapen har ännu högre befattningar i dag. Eller se på exemplet med förre överbefälhavaren, som uttalade sin stora sympati för USA-imperialismens krig i Vietnam. Honom vidtog man inga som helst åtgärder mot.

Nej, det är klart bevisat att en socialistisk uppfattning inte tolereras inom den svenska krigsmakten i dag. Det är ett faktum, herr försvarsminister!

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt så mycket. Men herr Måbrink ser här spöken mitt på ljusa dagen. Han borde vara medveten om att det inom officerskåren finns många som på sin fritid aktivt deltar i det politiska arbetet och alltså har markerat var de hör hemma politiskt, men inte blir de utsatta för någon förföljelse för det.

Nej, det förhåller sig inte på det sättet som herr Måbrink säger, han må sedan konstruera vilka fall som helst. Det kan ändå inte på något sätt rubba den grundläggande inställning som vi har, nämligen att man inte får driva politisk propaganda i utbildningsarbetet, men självfallet har var och en rätt att i övrigt hysa vilken politisk uppfattning han vill.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Ja, visst förekommer det att officerare i krigsmakten aktivt deltar i politiskt arbete, men var hör de hemma politiskt? Jo, på den borgerliga

kanten, främst inom moderata samlingspartiet. Men så fort som någon officer här i landet offentligt redovisar en politisk åsikt som hör hemma på vänsterkanten, alltså en socialistisk uppfattning, vidtar man omedelbart åtgärder. Detta har hänt i ett flertal fall under årens lopp, det är helt bevisbart.

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om förbud för
markägare att
inhägna rekrea-
tionsområde*

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om förbud för markägare att inhägna rekreationsområde

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Malmö (s) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 235, och anförde:

Herr talman! Herr *Johansson* i Malmö har frågat mig om jag är beredd föreslå sådan ändring i naturvårdslagen att markägare inte utan särskilt tillstånd från statlig eller kommunal myndighet kan inhägna eller på annat sätt utestänga allmänheten från värdefullt rekreationsområde.

Med stöd av 17 § naturvårdslagen kan länsstyrelsen ge föreläggande om s. k. stängselgenombrott, dvs. markägare som sätter upp stängsel kan tvingas anordna grind eller genomgång i stängsel om området är av betydelse för allmänhetens friluftsliv. Länsstyrelsen kan dessutom ge föreläggande om borttagande av stängsel om det är uppenbart att stängslet endast avser att utestänga allmänheten.

Frågan om bl. a. hållande av vilt inom hägnad är föremål för granskning av en särskild arbetsgrupp inom naturvårdsverket. En rapport med förslag till åtgärder väntas i början av nästa år.

Jag ser med viss oro på det tilltagande antalet hägnader för vilt i olika delar av landet och är beredd att vidta de åtgärder som krävs för att på ett lämpligt sätt reglera denna fråga och slå vakt om allemansrätten.

Jag kan nämna att regeringen i den proposition om ändring i naturvårdslagen som inom några veckor läggs på riksdagens bord kommer att föreslå bl. a. vidgade möjligheter att ge föreläggande om stängselgenombrott och borttagande av stängsel och över huvud att hålla rekreationsområden tillgängliga för allmänheten.

Herr JOHANSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Den svenska allemansrätten är en unik rättighet, och den är grundläggande för allmänhetens möjligheter att fritt kunna ströva i skog och mark. Det känns därför mycket tillfredsställande att jordbruksministern i sitt svar så klart markerar sin vilja att värna om denna rättighet.

Det är riktigt som jordbruksministern säger att man med tillämpning av 17 § naturvårdslagen har vissa möjligheter att vidta åtgärder mot dem

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. tillsättandet
av begärd
utredning om en
särskild bolags-
form för mindre
företag*

som inhägnar område vilket kan anses utgöra värdefullt rekreationsområde för allmänheten. Men enligt min mening är 17 § naturvårdslagen för svag, därför att den kan tillämpas först sedan en inhägnad gjorts. Det är också ganska lätt att kringgå paragrafen genom införande av viltbestånd. Jag anser därför att denna paragraf borde få ett sådant innehåll att kommun eller statlig myndighet när skäl härför föreligger kan förhindra att inhägnad sätts upp.

Personligen är jag, liksom jordbruksministern, mycket oroad över utvecklingen på detta område, åtminstone i Sydsverige, där det tycks bli allt vanligare att markägare skaffar sig alibi för inhägnad av mark genom att uppge att vetenskapligt försök pågår inom inhägnat område. Det är enligt min mening rimligt att det prövas ingående, huruvida de s. k. vetenskapliga försöken verkligen fyller något väsentligt syfte.

Till sist, herr talman, vill jag än en gång uttala min tillfredsställelse över jordbruksministerns svar, som ställer i utsikt vissa skärpningar av naturvårdslagen i syfte att värna allemansrätten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. tillsättandet av begärd utredning om en särskild bolagsform för mindre företag

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Nyquists* (fp) i kammararens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 238, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig när regeringen kommer att tillsätta den begärda utredningen om särskild bolagsform för mindre företag.

Direktiv för en utredning som innefattar bl. a. denna fråga kommer att offentliggöras före november månads utgång.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ett mycket tillfredsställande svar.

När riksdagen i maj beställde en skyndsam, förutsättningslös och obunden utredning utgick den självfallet ifrån att det inte skulle behöva ta så lång tid att skriva direktiven. Det är förvisso en helt tillfredsställande tidsmarginal man hittills rört sig med, nämligen ett halvår. Men om man hade dröjt längre – det vill jag starkt betona – skulle det verkligen ha varit fara i dröjsmål.

Det är en stor krets av ägare och anställda i små och medelstora företag med ett aktiekapital under 50 000 kronor som med rätta är oroad för vad som skall ske vid årsskiftet 1978-1979, då man står inför ett krav på en höjning av aktiekapitalet. Man måste då antingen övergå till annan verksamhetsform, med personligt ansvar, eller också hamnar man i en tvångslikvidationssituation. Personligen tror jag mycket på den nya bolagsform som antytts av lagutskottet, en bolagsform där kraven på ett högt mini-

mikapital och en detaljerad årsredovisning kan reduceras. Där kan inte minst – och det hoppas jag kommer fram i direktiven – minoritetsskyddet i fåmansbolagen erhålla en tillfredsställande utformning, nämligen på det sätt som antytts i lagutskottets betänkande. Jag ser också gärna att de anställdas situation i den nya bolagsformen regleras på lämpligt sätt. Jag tänker då på frågan om insyn och inflytande. De associationsrättsliga och arbetsdemokratiska övervägandena bör enligt min mening flätas samman till en modern och framsynt helhetsprodukt.

Jag ber att få tacka ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. omfånget av offentliga utredningars betänkanden

Herr statsrådet LIDBOM erhöi ordet för att besvara herr *Johanssons* i Skärstad (c) i kammarens protokoll för den 17 oktober intagna fråga, nr 264, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat statsministern, om statsministern anser det vara motiverat att ge statens offentliga utredningar sådana direktiv att betänkandena presenteras i ett omfång som ger enskilda människor reella möjligheter att tränga in i utredningsförslagen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Det har i olika sammanhang från regeringens sida betonats att det är angeläget att utredningsbetänkandena skrivs på ett enkelt och lättfattligt språk. Omfånget på betänkandena är däremot beroende av utredningsupp-
giftens karaktär, och några generella direktiv kan inte ges i detta hänseende. Alla betänkanden innehåller emellertid en sammanfattning på högst något tiotal sidor. Viktigare utredningsförslag presenteras dessutom ofta i mera fylliga, fristående sammanfattningar.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga.

Utredningsväsendet är, så som det är organiserat i vårt land, ett väsentligt inslag i det demokratiska styrelseskicket. Genom remissbehandling av utredningsförslag i kommuner och organisationer och genom en bred debatt bland allmänheten kan de olika besluten fattas med en bred förankring i folkopinionen. Detta är omistligt. Men en förutsättning för att man i de kommunala nämnderna och i organisationernas styrelser och bland allmänheten skall kunna tränga in i förslagen är att de presenteras på ett koncentrerat och lättfattligt sätt. Om så inte sker kommer remissbehandlingen att innebära att de olika förslagen endast granskas av experter på olika former av kanslier. Den demokratiska förankringen av de fattade besluten kommer därmed att urholkas.

Jag tror alla har märkt att böckerna inom SOU-serien blivit väsentligt

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. omfånget av
offentliga utred-
ningars betänkan-
den*

tjockare under de senaste åren. Ständigt höjs krav på förlängda remisstider för att man skall hinna sätta sig in i de olika förslagen och få dem rejält genomlysta. Bygglagutredningen omfattar över 700 sidor, SIA-utredningens huvudbetänkande omfattar nära 1 000 sidor, och till detta kommer ungefär lika mycket i bilagor. Utredningen om samlevnadsundervisningen omfattar 800 sidor. Man skulle lätt kunna göra uppräkningsganska lång över utredningar med stor betydelse för enskilda människors levnadsvillkor. Jag kan peka på barnstugeutredningens betänkande om barns fritid, på socialutredningen eller på den flod av tjocka böcker som de olika bostadsutredningarna presenterade, jag kan fortsätta med U 68 osv.

Herr talman! Det skulle vara en fördel för demokratin, om dessa utredningar hade presenterats på ett sådant sätt att de varit tillgängliga för envar. Om utredningarna befinner sig inne med värdefullt bakgrundsmaterial bör väl detta kunna publiceras i andra former. Statsrådet svarar att det ges en översikt i slutet av utredningar och dessutom fristående sammanfattningar. Men låt mig ta ett exempel. Det gäller SIA-utredningen. Det är ju en utredning som berör de flesta människor i vårt land – de många ungdomarna och de många föräldrarna, skolstyrelserna och kommunerna. Om någon förälder kommer och uppmanar statsrådet: Ge mig litet information från SIA-utredningen, så att jag kan få ett grepp om innehållet, tror jag statsrådet får svårt att kunna räkna dem någonting så att de på ett enkelt och snabbt sätt kan få grepp över innehållet.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag hoppas att alla som sitter och skriver tjocka betänkanden tar del av den här debatten i efterhand. Jag blir djupt rörd över de vackra förmaningsorden till utredningarna och vill gärna att de via riksdagsprotokollet skickas vidare.

Nu är emellertid sanningen inte alltid så dyster som här påstods. När det är stora, tjocka betänkanden som rör frågor som angår snart sagt varje människa – t. ex. SIA-utredningen, som i praktiken rör alla barnfamiljer – finns det ofta många olika former av presentation av förslagen. Det finns inte bara utredningens egen presentation i betänkandet och i sammanfattningen, utan intresserade organisationer brukar också göra populära sammanfattningar av förslagen och debattinlägg av olika slag. Skall man ge en rättvis bild av informationsarbetet rörande utredningsförslagen bör man kanske också ta hänsyn till alla dessa andra informationsvägar, som kompletterar de officiella.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag använde inte ordet dyster och jag tycker inte heller att jag gav någon särskilt dyster bild av utredningsförslagen, men jag tror att det är en allmän uppfattning ute i landet att det behövs en förändring. Jag har ingenting emot att det görs en grundlig redovisning av ett utredningsförslag, men jag anser det angeläget för framtiden att en sådan re-

dovisning ges en låt mig säga lekmanamässig version så att ännu fler människor i vårt land får möjlighet att sätta sig in i vad det är fråga om.

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Överläggningen var härmed slutad.

*Ang. utnyttjandet
av nedlagda
ungdomsvårdssko-
lor och nykterhets-
vårdsanstalter för
kriminalvårdens
behov*

§ 8 Ang. utnyttjandet av nedlagda ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter för kriminalvårdens behov

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Nyquists* (fp) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 239, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har frågat mig i vilken utsträckning möjligheterna tillvaratas att, som alternativ till nybyggnad, för kriminalvårdens behov av lokalanstalter utnyttja nedlagda ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter.

Sedan en tid tillbaka pågår undersökningar om möjligheten att eventuellt utnyttja nedlagda ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter som lokalanstalter inom kriminalvården. Frågan måste dock bedömas mot bakgrund av den sjunkande beläggningen vid kriminalvårdens anstalter.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse också över detta svar, även om den sista meningen är en aning kryptisk och kanske kan utvecklas något av statsrådet.

Den proposition beträffande lagstiftning om kriminalvård i anstalt som behandlades i våras innehöll ett förslag om att korttidsstraffade, som ådömts fängelse i upp till fyra månader, skulle placeras i riksanstalt. I justiteutskottet hade några av oss en känsla av att förslaget, utöver vissa behandlingsaspekter, betingades av den relativt goda tillgången då och nu på platser i riksanstalter, av vilka många är nya, och av svårigheter att snabbt få fram platser på lokalanstalter. Nu ändrade riksdagen på förslag av justiteutskottet lagen så att alla som ådömts upp till ett års straff skulle placeras i lokalanstalt. Det innebär förvisso en ökad press på lokalanstalernas resurser. Samtidigt ligger i tiden en medvetet ökad satsning på frivården och en starkt minskad anstaltsintagning. Dagens Nyheter berättade den 10 oktober att Kumla sagnar fångar och att vårdare avskedats. De behövs alltså i frivården. Statsrådet har till yttermera visso vid något tillfälle uttalat att i framtiden kanske 300–400 platser på våra anstalter skulle vara till fyllest.

Även om sålunda pressen på lokalanstalernas resurser något har ökat bör man uppenbarligen vara försiktig med utbyggnad av systemet. Nu handhas dessa frågor av byggnadsstyrelsen efter anvisning av kriminalvårdsstyrelsen, som har en särskild grupp för kriminalvårdsreformens genomförande. Arbetet är enligt uppgift nu inriktat på markanskaffning för två lokalanstalter, i Helsingborg och i Stockholm, och utarbetande av lokal-

program som såvitt jag förstår skall sträcka sig 15 år framöver. Nu hoppas jag att vi även har fått en översikt av lokalbeståndet på det socialpolitiska området. Jag har personlig erfarenhet av att man för några år sedan lade ned en delvis nybyggd ungdomsvårdsskola utanför Uppsala utan att man, när beslutet togs av riksdagen, visste vad den anstalten skulle användas till. Det är den typen av anstalt och institution – det rörde sig om Morängens ungdomsvårdsskola, som nu används för nykterhetsvårdsändamål – som man mycket lätt skulle kunna slussa in på kriminalvårdens område.

Här behövs alltså en samordning av kriminalvårdens och socialvårdens resurser. Min fråga till statsrådet är nu: Vem håller i denna viktiga samhällsekonomiska fråga? Är det byggnadsstyrelsen som har fått direktiv från justitieministern i samråd med socialministern? Och vad menas egentligen med meningen i svaret: "Frågan måste dock bedömas mot bakgrund av den sjunkande beläggningen vid kriminalvårdens anstalter"?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Bakgrunden är ju den att lokalanstalterna, vilket framgår av namnet, skall vara belägna så att de intagna kan få kontakter med sin miljö. Problemet är att visserligen finns det ungdomsvårdsanstalter etc. som i och för sig kan vara intressanta och kanske lämpliga, men de ligger tyvärr inte där det föreligger behov av lokalanstalter för kriminalvården. Vi kan ju inte flytta dessa anstalter till en annan ort. Tyvärr blir vi därför nödsakade att på ett par ställen, t. ex. i Stockholm, bygga ny lokalanstalt.

Eftersom herr Nyquist nämnde Uppsala vill jag säga att behovet av lokalanstalt där redan är fyllt. Vi har därför inte behov av någon mer lokalanstalt i Uppsala.

Ansvar för denna successiva utbyggnad, som är avsedd att pågå under en avsevärd tid, ligger hos justitiedepartementet och kriminalvårdsstyrelsen. Vi får se om den minskning i beläggningen som jag talat om kommer att hålla i sig. Denna kan naturligtvis i och för sig betraktas som positiv, men den för med sig att vi nu inte har samma lokalbehov som för ett par år sedan.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag tolkar justitieministerns uttalande så att det föreligger en verklig samsyn och samordning när det gäller socialvårdens och kriminalvårdens resurser. Jag är helt tillfredsställd med det uttalandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. marknadsföringen av pornografi

Herr justitieministern GEIJER erhöi ordet för att besvara herr *Henmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 240, och anförde:

Herr talman! Herr Henmark har frågat mig om jag anser att nu rådande förhållanden beträffande marknadsföring av pornografi av olika slag (tidningar, annonsering, marknadsshower) är tillfredsställande.

En av grundtankarna bakom 1971 års reform av lagstiftningen om pornografi är att den enskilde i vidaste möjliga omfattning själv bör få bestämma vilka framställningar i skrift, bild eller andra medier han vill ta del av. Nuvarande straffrättsliga bestämmelser på detta område har därför främst till syfte att hindra att pornografiska framställningar påtvingas någon mot hans önskan. I 16 kap. 11 § brottsbalken stadgas sålunda ansvar bl. a. för den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar pornografisk bild på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt.

Såvitt särskilt gäller tidningar bör i detta sammanhang framhållas, att den aktuella reformen visserligen innebär att möjligheten till tryckfrihetsrättsliga ingripanden mot pornografi har bortfallit. Sett mot bakgrund av tillämpningen av tidigare gällande bestämmelser synes emellertid denna ändring knappast ha haft någon praktisk betydelse för den efterföljande utvecklingen såvitt gäller mer allmänt spridda tidningar och tidskrifter. I den mån utvecklingen likväl tagit sig uttryck som väckt förargelse hos en bredare allmänhet har dess reaktioner inte uteblivit. Flera exempel från senare tid visar också att vi här har ett mycket effektivt påtryckningsmedel för att åstadkomma en självsanering inom denna sektor.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! För ungefär ett år sedan aktualiserades denna sak, även då i en enkel fråga. Då gällde det närmast den paragraf i brottsbalken som justitieministern omnämnt i sitt svar i dag. Justitieministern meddelade då att frågan huruvida ansvaret skulle övergå från marknadsföraren till den ansvarige utgivaren var under övervägande i justitiedepartementet och att det skulle komma besked i saken. Justitieministern sade också i sitt svar förra året att det höll på att ske en självsanering, och han talade om de kontakter han haft med pressen i dessa frågor. Justitieministern sade också att han inte var riktigt på det klara med hur begreppet "allmän plats" skulle tolkas och att man i det avseendet eventuellt måste avvakta ett domstolsutslag.

Sedan dess har en del saker inträffat.

En sak som upprört mig mycket kraftigt är att det vid en marknad som årligen hålls i östra Skåne förekommit ett saluförande med en råhet som inte tidigare har skådats. Vidare har vissa tidningar haft ett sådant utseende att Konsum i Uppsala förbjudit deras saluförande, och man har i andra delar av landet följt det exemplet. Slutligen har Dagens Nyheter denna månad efter starka påtryckningar från läsaropinionen beslutat att ändra sina regler för annonsering om dessa saker. Det här säger ju att denna fråga alltjämt är mycket aktuell och att det finns en stark opinion som är upprörd över det sätt på vilket saluförandet sker i dag.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. marknads-
föringen av
pornografi*

Efter det att Dagens Nyheter framförde sina synpunkter har denna fråga också varit aktuell i Expressen, där t. o. m. journalistklubben protesterade mot det sätt på vilket Expressen framförde annonser av det här slaget. Expressen sade emellertid att man inte ville ändra på förhållandena därför att man tjänade en och en halv miljon om året på just denna annonsering.

Nu vill jag fråga justitieministern: Hur långt har man kommit med de åtgärder som förebådades för ett år sedan? Vidare undrar jag om inte lagstiftaren bör ge stöd åt den opinion som så tydligt framträder.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! I vad gäller den första frågan vill jag hänvisa till att den sittande massmedieutredningen har anledning att ta upp dessa problem. Vi bör avvakta att dess betänkande kommer. Beträffande den andra frågan är det inte aktuellt med något förslag till ändring av den nuvarande lagstiftningen på denna punkt.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag skulle då vilja fråga om massmedieutredningen har fått en förändrad instruktion sedan föregående år. Föregående år meddelade nämligen justitieministern att det inom departementet pågick överväganden om att överlämna ansvaret från marknadsföraren till den ansvarige utgivaren.

Sedan vill jag beklaga att det inte går att tillmötesgå de opinioner som är på väg inte minst i vår tid, då det förs en sådan kamp för att kvinnan skall få en med mannen jämbördig ställning. Kvinnan upplever denna marknad som förnedrande för hennes kön. Det har omvitnats i många sammanhang. Skall då inte lagstiftaren kunna möta kvinnan i den kamp för jämställdhet som råder i dag? Kan man inte genom lagstiftningen på ett bättre sätt stödja den kampen?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill bara komplettera mitt första svar med att säga att i den mån massmedieutredningen inte skulle beröra speciellt den här frågan, så har vi alltid möjlighet att ta upp den i samband med utarbetandet av en proposition i anledning av massmedieutredningens förslag. Det var egentligen det jag syftade på.

I övrigt har jag inte någonting att tillägga. Jag har vid tidigare tillfällen sagt att det finns mycket i det moderna samhällets utbud av varor och tjänster m. m. som för många av oss kan vara både anstötligt och otrevligt, men mot det skall stå den grundläggande synpunkten att vi vill ha ett fritt och öppet samhälle med största möjliga yttrandefrihet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om hävande i visst fall av sekretesskyddet för enskilda personer

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms* (fp) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 249, och anförde:

Herr talman! Herr *Sjöholm* har frågat mig om inte en sekretessbestämelse som är avsedd att skydda den enskilde bör kunna upphävas i det särskilda fallet om den enskilde så påfordrar.

Gällande lag innebär att handling, som är hemlig med hänsyn till enskild person, i princip får lämnas ut om den enskilde samtycker till det. Den enskildes inställning till frågan om en handling skall lämnas ut är alltså i regel avgörande. Från denna princip finns dock vissa undantag. Bl. a. kan myndighet i vissa fall vägra lämna ut handlingar rörande sjukvård trots att patienten medgett att de får lämnas ut. Detta gäller t. ex. när ändamålet med vården skulle motverkas av ett utlämnande.

Nuvarande ordning torde vara allmänt godtagen och fungera tillfredsställande i praktiken.

Om hävande i visst fall av sekretesskyddet för enskilda personer

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag får tacka för det utmärkta svaret, även om det inte var precis det svar jag väntat på. Felet är nog mitt. Frågan var kanske inte utformad med den pregnans som varit önskvärd.

Jag kan ta exemplet med en socialassistent. Det har förekommit att när människor ansett sig ha blivit illa behandlade av socialvårdande myndigheter och det sedan skrivits i tidningarna om fallet så har man hört sig för hos vederbörande socialassistent. Denne har då svarat att han inte får uttala sig om fallet – han har åberopat sin tystnadsplikt. Jag borde nog ha frågat om tystnadsplikten i stället för sekretesskyddet.

Jag vill nu fråga om man på samma sätt som man kan få en handling utlämnad även kan lösgöra en socialassistent från hans tystnadsplikt. Om så är fallet är jag helt nöjd med svaret. Det kan förekomma fall där tystnadsplikten blir ett skydd för myndigheten i stället för ett skydd för den enskilde. Detta var anledningen till min fråga.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag skall försöka tillmötesgå herr *Sjöholm* efter den precisering som nu har gjorts – alltså frågan om tystnadsplikt bör kunna åsidosättas efter medgivande av den som skulle skyddas av bestämmelsen. Samtycket har här en annan betydelse än i fråga om handlingssekretessen. Det innebär egentligen bara att den befattningshavare som fått samtycket i vissa fall kan meddela en uppgift utan att riskera straff. Någon skyldighet att verkligen meddela uppgiften uppkommer dock inte.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. behandlingen
av frågan om
valdistriktens
storlek vid
allmänna val*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Får jag då ställa en fråga till, nämligen om justitieministern anser att det kan finnas sådana fall där det vore bra om man kunde lösgöra exempelvis en socialassistent från den tystnadsplikt som föreligger.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. behandlingen av frågan om valdistriktens storlek vid allmänna val

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) i kammarens protokoll för den 17 oktober intagna fråga, nr 261, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat mig om jag anser att frågan om valdistriktens storlek vid allmänna val bör underställas riksdagen och när detta i så fall kan ske.

De allmänna principerna för landets indelning i valdistrikt är fastlagda i vallagen. Huvudregeln är där att varje kommun bildar ett eller flera valdistrikt. Är kommun indelad i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera distrikt. Närmare regler om hur stora distrikten får vara finns inte i lag. Det har ansetts smidigast att avgöra frågan om lämplig storlek från fall till fall.

Beslut i det enskilda fallet om valdistriktsindelning meddelas av länsstyrelsen sedan kommunfullmäktige fått yttra sig.

För närvarande utreds inom RSV bl. a. frågan om det behövs närmare riktlinjer i lag för valdistriktsindelningen. Utredningen väntas bli färdig i december i år. Eventuella förslag med anledning av utredningen skulle kunna föreläggas riksdagen under våren 1975.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på den här frågan. Bakgrunden är ju att riksskatteverket har skrivit till de kommunala valnämnderna och sagt att de skall planera arbetet med valdistrikten med den utgångspunkten att man 1976 skall ha maximum 1 800 röstberättigade per valdistrikt. Det är möjligt att denna skrivelse inte skall tolkas så att valnämnderna är skyldiga att följa detta, men så har den uttytts på många håll, det vet jag.

Jag tolkar nu justitieministerns svar så, att han menar att om man skall fastställa en maximigräns för antalet röstberättigade per valdistrikt, så måste det ske i form av lag och att frågan då kommer till riksdagen. Om denna tolkning av justitieministerns svar är felaktig, så har justitieministern möjlighet att påpeka det senare. Jag hoppas att det är en riktig tolkning.

När det sedan gäller frågan om tidpunkten för behandlingen så skall valdistriktsindelningen vara fastställd året före valåret. Vi måste alltså ute i kommunerna och sedan i länsstyrelserna fastställa valdistriktsindelningen

under år 1975. Det måste, såvitt jag förstår, betyda att det är nödvändigt att förberedelsearbetet på det kommunala planet sker någon gång under sommaren 1975. Bakgrunden är då att om man skall fastställa en sådan här maximigräns – detta skall vi inte diskutera i dag – så måste riskdagen fatta beslut därom våren 1975. Jag hoppas att detta också är riktigt uppfattat.

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Ang. tillförlitligheten av fartkontroller

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har tagit del av skrivelsen från riksskatteverket, och jag vill säga till herr Molin att den är endast en rekommendation. Verket kan inte fastställa några gränser vare sig i det ena eller det andra avseendet. Några definitiva gränser kan alltså inte bli fastställda på grundval av denna skrivelse.

Beträffande frågan om när valdistriktsindelningen kan bli klar har jag inte någonting att säga. Men jag kan nämna för herr Molin att om länsstyrelsen på basis av en rekommendation från riksskatteverket skulle fastställa något antal distrikt som icke uppfattas som tillfredsställande, finns det möjligheter att anföra besvär över länsstyrelsens beslut hos den valprovsningsnämnd som stadgas i den nya regeringsformen och i vilken även ingår riksdagsmän som ledamöter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. tillförlitligheten av fartkontroller

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Mattssons* i Skee (c) i kammararens protokoll för den 18 oktober intagna fråga, nr 270, och anförde:

Herr talman! Herr Mattsson i Skee har frågat mig om jag anser att den utrustning som används vid fartkontroller och de anvisningar som utfärdats för utrustningarnas handhavande är helt tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt.

De radarhastighetsmätare som polisen använder vid hastighetskontroller har ingående undersökts av statens provningsanstalt. Rikspolisstyrelsen har – utöver leverantörens instruktion – utfärdat anvisningar för handhavande av utrustningen. Jag har inte anledning att ifrågasätta tillförlitligheten av den utrustning som används eller anvisningarnas innehåll. Jag vill dock nämna att justitieombudsmannen för närvarande utreder anmälningar som rör radarhastighetsmätare.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Utvecklingen av modern teknik i form av radar har varit en förutsättning för en mera omfattande övervakning av trafiken. Det är självfallet angeläget att en sådan övervakning kan ske att trafikbestämmelserna följs i trafik-säkerhetens intresse.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. tillförlitlighe-
ten av fartkontrol-
ler*

Samtidigt finns för den överväldigande delen av trafikanter ingen möjlighet att bestrida överträdelse och styrka sitt bestridande gentemot utslag av radar eller liknande instrument. Man måste ju vara specialutbildad för att kunna diskutera utrustningens funktionssätt och dess handhavande vid det aktuella tillfället eller för att kunna bedöma om föreskrifter följts osv. I de allra flesta fall får man därför lita på instrumentens utslag även om man själv skulle känna sig övertygad om att det är felaktigt.

I några fall har nu instrument ställts mot instrument, och det har visat sig att mätresultaten är olika. Radarn har då inte kunnat ges sådant vitsord att det andra mätinstrumentet – färdskrivaren – kunnat anses vara mindre tillförlitligt.

Självfallet uppväcker det en undran hos trafikanterna, om mätinstrumenten och deras handhavande är så bristfälliga att den som måst acceptera ett radarutslag trots att han ansett det vara felaktigt i själva verket haft rätt.

Speciellt har många personer tvivlat på resultatet av mätningar som gjorts i tät trafik. I svaret säger justitieministern att han inte har anledning att ifrågasätta tillförlitligheten hos den utrustning som används. Och på den punkten kan vi väl vara ense. Nu finns dock olika utrustningar. Jag tycker att det borde vara av värde om den utrustning som kommer till användning inte enbart angav hastighet utan kunde kompletteras med ett foto, som också visade trafiksituationen. På så sätt kunde man undanröja varje tvivel om vilket fordon som var inblandat, och trafikanten skulle där kunna konstatera att det var hans fordon som var aktuellt och inte behöva hysa något tvivel om att den registrering som trafikövervakningen hade gett var riktig.

Ofta inger de moderna instrumenten en känsla av att de kan skötas hur enkelt som helst. Men det är knappast fallet, utan även denna utrustning kräver att den som handhar den har kunskap om dess funktionssätt och framför allt om dess begränsningar. Direkttillämpningen av lagstiftningens bestämmelser om påföljd vid trafikförseelser gör rättssäkerhetsmomentet extra viktigt. För trafiksäkerhetsarbetet är, som jag sade, trafikkontrollen av stort värde. Det är därför helt nödvändigt att kontrollutrustning används – och på ett sådant sätt att trafikanterna utan tvivel kan lita på mätresultaten. Detta är också väsentligt för att man skall kunna säga att rättssäkerheten gentemot den övervakande myndigheten är tillfredsställande.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Herr Mattsson i Skee sade att det i ett aktuellt fall hade visat sig att polisens radarmätare inte helt kunde tillmätas vitsord. Det tvingar mig att till kammarens protokoll läsa in vad domstolen sade i det enda mål jag känner till – vilket säkerligen är detsamma som herr Mattsson talar om. Där säger domstolen att det "måste emellertid med tillräcklig grad av säkerhet hållas för visst att radarmätaren vid tillfället ej var behäftad med något fel".

Den andra frågan, om vikten av att det är rätt fordon som man riktar

sig mot, tycker jag att herr Mattsson lämpligen skall ta upp i rikspolisstyrelsen, där herr Mattsson är ledamot.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om förslag till förbättring av trafikförhållandena i skärgårdarna

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Lindahls i Hamburgsund (fp) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 236, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig när regeringen avser att framlägga förslag till förbättring av trafikförhållandena i skärgårdarna i enlighet med vårriksdagens beslut.

Den av riksdagen väckta frågan bereds för närvarande av en interdepartemental arbetsgrupp som tillsatts för att göra en allmän översyn av vilka åtgärder som kan vara ägnade att förbättra skärgårdarnas villkor. Gruppen har uppdrag att så snart som möjligt till regeringen redovisa förslag till åtgärder.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Nu är det faktiskt så att riksdagen i sitt beslut i våras gav ganska klara riktlinjer i en del specifika frågor. Det angavs t. ex. att bidrag till skärgårdstrafik som går med underskott skall ges efter samma principer som bidrag till busstrafik som inte bär sig och att bidrag till anskaffning av materiel för skärgårdstrafik – i stort sett båtar eller färjor – skall kunna utgå efter samma principer som bidrag till enskilda vägar. Man skall väl inte behöva sitta och fundera alltför länge innan man kan få fram tillämpningsbestämmelser i detta fall.

Skärgårdsbefolkningen är missgynnad i kommunikationshänseende jämfört med andra människor här i landet. Folk som bor ute i skärgårdarna har kommunikationsförhållanden som inga andra människor i detta land skulle finna sig i att ha, och kommunikationerna blir faktiskt bara sämre och sämre på många håll. Skall vi kunna behålla levande skärgårdar med en kvarboende befolkning, är det rätt bråttom att lösa dessa frågor, så att invånarna även i fortsättningen får möjlighet att arbeta och bo ute i skärgårdarna.

Det är faktiskt inte så få människor det rör sig om. I Bohuslän är det 16 000 människor som bor på öar utan fasta förbindelser och i Stockholms skärgård ungefär 6 000, och det finns dessutom andra skärgårdar i vårt land.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag är medveten om att riksdagen uttalat önskemål om

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om förslag till
förbättring av
trafikförhållan-
dena i skärgårdar-
na*

utredning och förslag i denna fråga redan till höstriksdagen, men herr Lindahl i Hamburgsund vet liksom jag att vi när riksdagsbeslutet fattades inte visste någonting om det utredningsarbete som nu startats och som jag talat om i mitt svar. Jag anser att det kan vara av ett visst värde att man sätter in trafikfrågorna i deras rätta sammanhang, där åtgärder inom trafiksektorn får vägas mot andra åtgärder inom regionalpolitiken, kommersiell service, jordbruk, skogsbruk osv. Vi ser här en möjlighet att få ett samlat grepp på dessa viktiga frågor, och det är till följd av denna nu pågående utredning som en viss tidsförskjutning i förhållande till riksdagens begäran kan uppstå.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag har ingenting att invända emot att en utredning ser över skärgårdarnas och skärgårdsbefolkningens villkor. Jag är bara mycket rädd för att vi får en långrotande utredning. Då är det risk för att – som det heter i det gamla talesättet – medan gräset växer, dör kon. Därför skulle man kanske kunna bryta ut de specifika åtgärder som jag aktualiserat och som dock skulle ha en stor positiv betydelse. Kommunikationsförhållandena är mycket besvärliga i skärgårdarna och är där av mycket mer avgörande betydelse än på många andra håll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om ändrad taxesättning för Gotlandstrafiken

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Ekinges (fp) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 243, och anförde:

Herr talman! Herr Ekinge har frågat mig, när förslag kan vara att vänta om ändrad taxesättning för Gotlandstrafiken.

Som har angetts i den propositionsförteckning vilken tillställts riksdagen avser regeringen att framlägga proposition om transportstödet till Gotland omkring den 1 november.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga. I svaret meddelas att proposition i ärendet kommer att framläggas den 1 november. Det är tacknämligt att så sker, ty det är verkligen på tiden att vi får en acceptabel lösning av denna fråga, som ju också trafikutskottet har framhållit. Vi har nu i 30 år utrett dessa problem utan att de fått en verkligt tillfredsställande lösning. Eftersom det gäller en viktig jämlikhetsfråga inte bara från näringslivets synpunkt utan i lika hög grad socialt och kulturellt för gotlänningarna, skall jag med intresse studera propositionen när den framläggs.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
24 oktober 1974

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Lindahls i Lidingö (s) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 244, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Lidingö har inför den förestående behandlingen i det danska folketinget av frågan om de fasta förbindelserna över Öresund frågat mig, om det har inträffat något som föranleder en ändrad syn på behovet av dessa förbindelser.

Det är nu snart ett år sedan den svenska riksdagen fattade beslut i frågan med stor majoritet för bifall. Tyvärr har det blivit dröjsmål med den danska behandlingen av de båda ifrågakommande svensk-danska överenskommelserna. Nu har emellertid överenskommelserna förelagts folketinget för slutligt avgörande, och vi räknar med ett sådant före årsskiftet.

Låt mig i anslutning härtill konstatera, att det sedan förra årets ställningstagande i Sverige inte inträffat något som på ett väsentligt sätt påverkar bedömningen av överenskommelserna.

Jag vill här ännu en gång – som jag gjorde i propositionen – sammanfatta de stora trafikpolitiska fördelar som ligger i den samlade lösningen. Vi skulle få en KM-led som närmare binder samman den svenska och den danska sidan av Öresundsregionen. Vi skulle vidare få en ny dansk storflygplats på Saltholm som bättre än den nuvarande på Kastrup kan klara de skandinaviska ländernas internationella flygtrafikavveckling. KM-leden kan samordnas med anläggandet av flygplatsen, vilket innebär anläggningstekniska fördelar och samtidigt möjliggör en samordnad lösning för den genomgående Öresundstrafiken och lufthamnstrafiken. I nära anslutning till KM-leden skulle vi få en järnvägsled mellan Helsingborg och Helsingör, vilken är ägnad att vidmakthålla och stärka järnvägens konkurrenskraft.

Genom de projekt som omfattas av de svensk-danska överenskommelserna skulle vi få en lösning på sikt av kapacitetsproblemen i trafiken över Öresund. Trafiken har ökat kraftigt under efterkrigstiden. Det gäller både person- och personbilstrafiken samt godstrafiken med järnväg och lastbil. De bedömningar som gjordes 1972 inför de avgörande förhandlingarna tyder också på en fortsatt tillväxt av Öresundstrafiken. Som jag framhöll i propositionen ligger i tidsperspektivet en osäkerhet, som gör att prognosmaterialet måste tolkas med försiktighet. Även med denna reservation finns det emellertid enligt min mening inte något som tyder på att prognoserna i det aktuella tidsperspektivet behöver revideras i någon väsentlig mån. De ekonomiska bedömningar som gjorts inrymmer också betydande säkerhetsmarginaler.

Med utgångspunkt i en fortsatt tillväxt av Öresundstrafiken har de svenska och danska regeringarna genom överenskommelserna velat säkra att denna trafik kan ske på ett sätt som är förenligt med en framsynt samhällsplanering och ett tillräckligt beaktande av miljöaspekterna. Inte minst från denna synpunkt erbjuder bro- och tunnelprojekten klara fördelar. Jag skall inte gå

*Ang. de planerade
fasta förbindelserna
över Öresund*

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. de planerade
fasta förbindelser-
na över Öresund*

närmare in härpå i detta sammanhang, eftersom det är frågor som tidigare utförligt behandlats i kammaren.

I propositionen utvecklades närmare den stora betydelse som tillkomsten av Öresundsförbindelserna kunde förväntas få för utveckling av service, för skapande av en vidgad och mer varierad arbetsmarknad och för en närmare samverkan mellan människorna på båda sidorna av sundet. Jag uppehöll mig också vid de fördelar med hänsyn till en vidare regional utveckling som kommer att följa med överenskommelserna. Härvidlag har förvisso inget inträffat som motiverar en ändrad bedömning.

Förutsättningen för en riktig befolkningsutveckling, för en god landskapsvård, för hänsyn till miljön liksom för jordbruket är givetvis att man har tillgång till en framsynt samhällsplanering. I propositionen förra året uppehöll jag mig också vid den alltmer utvecklade samhällsplanering som kännetecknar Skåne-regionen. Den optimism jag hyste vid tidpunkten för framläggandet av propositionen har sedan dess ytterligare stärkts. Jag tänker på fullföljandet av länsplanering 1974. Jag tänker vidare på fullföljandet – inom ramen för den fysiska riksplaneringen – av de riktlinjer som riksdagen år 1972 fastställt när det gäller hushållningen med mark och vatten. I vad gäller planeringsberedskapen inför ett brobygge är det med tillfredsställelse jag bl. a. noterat, att inom länsstyrelsen i Malmöhus län utarbetats ett åtgärdsprogram. I detta tar man upp såväl trafik- och näringslivsfrågor som miljö- och markanvändningsfrågor.

Planerande myndigheter och organ utvecklar således en mycket god planeringsberedskap. Samtidigt gäller – och det kan inte nog understrykas – att det är av utomordentlig vikt just med hänsyn till den fortsatta regionala samhällsplaneringen att vi nu får ett beslut om anläggandet av de fasta förbindelserna.

Avslutningsvis vill jag ännu en gång konstatera, att det enligt min mening är lika angeläget nu som för ett år sedan – då riksdagen tog ställning till de svensk-danska överenskommelserna – att dessa blir ratificerade och att genomförandet av projekten kan påbörjas.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det klarläggande svaret på min fråga om läget inför behandlingen i det danska folketinget av förslaget om fasta förbindelser över Öresund.

Med tillfredsställelse noterar jag att man från svensk sida inte reser några nya hinder, utan att regeringen står fast bakom riksdagsbeslutet av den 13 december 1973.

Bakgrunden till min fråga var bl. a. ett yttrande av överborgmästare Urban Hansen i Köpenhamn. Han framhöll på Öresundsrådets möte i början av oktober enligt tidningsreferat – rubriken var "Planering står stilla i väntan på Öresundsbron":

"-- Nu måste det mångåriga spelet om de fasta förbindelserna över Öresund komma till ett slut. Kommunerna i Öresundsregionen kan med

fullt fog peka på att både det regionala och lokala planeringsarbetet står och stampar ---.”

Som framgår av detta uttalande är det inte bara på svensk sida som man oroas av utvecklingen.

Det är min förhoppning att denna stora chans till ett fördjupat, praktiskt nordiskt samarbete på det viktiga kommunikationsområdet inte skall missas, att vi inte skall snubbla i upploppet strax före mållinjen.

Det är därför bra att kommunikationsministern ger den här positiva redovisningen i dag. Ett danskt nej nu till förhandlingspaketet betyder väl att det är högst osäkert om bron och tunneln någonsin kan bli verklighet. Det är nog bäst att vi gör detta klart för oss. Man kan blott beklaga om den här unika chansen att göra något väsentligt och riktigt skulle gå oss ur händerna.

Är statsrådet, om det trots allt skulle bli ett nej, beredd att skyndsamt vidta andra, då erforderliga åtgärder? Planering och projektering av nya hamnar och färjeförbindelser får då ges hög prioritet, kan man förmoda. Jag menar att ett danskt nej, om det skulle komma, inte får göra oss handlingsförlamade. Om man inte kan göra det bästa, så får vi planera för det näst bästa. Den oro för utvecklingen av det regionala och lokala planeringsarbetet som Urban Hansen gav uttryck för delas förvisso av många på den svenska sidan av Öresund.

Detta var som sagt bakgrunden till min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om föreskrifter i brottsskyddande syfte för postlokalers inredning och utrustning

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Winbergs* (m) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 246, och anförde:

Herr talman! Herr Winberg har frågat mig om föreskrifter i brottsskyddande syfte för postlokalers inredning och utrustning.

Genom en överenskommelse den 10 februari 1972 mellan riksbanken, rikspolisstyrelsen, postverket, bankinspektionen, kreditmarknadens organisationer och berörda personalorganisationer fastlades ett säkerhetsprogram i åtta punkter för rånförebyggande åtgärder i bank- och postlokaler.

Sedan föredragande departementschefen i propositionen 1973:115 konstaterat bl. a. att genomförandet av detta säkerhetsprogram ej hade haft väntad effekt uttalade han, att frågan om postlokalernas inredning och utrustning senare skulle anmälas för Kungl. Maj:t. Vid riksdagsbehandlingen förutsatte justitieutskottet (1973:26), att erforderliga föreskrifter om postlokalernas inredning och utrustning skulle utfärdas av Kungl. Maj:t.

Riksdagen godkände propositionen i dessa delar (rskr 1973:258).

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Om föreskrifter i brottsskyddande syfte för postlokalers inredning och utrustning

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om föreskrifter i
brottskyddande
syfte för postloka-
lers inredning och
utrustning*

Kungl. Maj:t gav den 17 maj 1974 i uppdrag åt postverket att snarast möjligt till chefen för kommunikationsdepartementet inkomma med en redogörelse över hittills vidtagna åtgärder med anledning av det nämnda säkerhetsprogrammet och nämnda uttalande av justitieutskottet samt med en plan för det vidare arbetet med rånförebyggande åtgärder.

Postverket har den 7 oktober 1974 lämnat den föreskrivna redogörelsen. Av denna framgår att verket redan i januari 1971 tillsatt en särskild säkerhetsgrupp med representanter för postverket, dess personalorganisationer, rikspolisstyrelsen samt televerket och med uppgift att kartlägga säkerhetsfrågorna särskilt inom kassaområdet samt göra en översyn av gällande säkerhetsföreskrifter. De åtgärder som postverket redan i viss utsträckning genomfört omfattar bl. a. tillsättande av särskilda säkerhetschefer på skilda nivåer inom organisationen, säkerhetsutbildning och säkerhetskampanjer, föreskrifter om kontantkassors storlek m. m., ändrad utformning av kassaplatserna och installation av larmanläggningar. Postverkets säkerhetsplanering inriktas nu på frågor om postlokalernas utformning i övrigt, utbyggnad av larmsystemet samt införandet av säkerhetsdiskar, kommunikationsradio samt särskilt utrustade bilar för värdetransporter.

Ärendet bereds för närvarande i mitt departement, varefter frågan om erforderliga föreskrifter till postverket kommer att tas upp.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Vi har från moderata samlingspartiets sida under åtskilliga år, både i riksdagen och i den debatt som förs utanför detta hus, pekat på de oroande tendenser som man kunnat iaktta beträffande vissa delar av brottsligheten i vårt land, och då inte minst våldsbrottsligheten.

Sedan man från regeringshåll antingen bestritt denna utveckling eller i varje fall ignorerat den, skedde vid årsskiftet 1972-73 en förändring. I direktiven till den s. k. brottskommissionen tog justitieministern upp det vi från moderat håll så länge hade påpekat – den oroande omfattningen av den grövre brottsligheten och det stora antalet rån mot banker, postlokaler och butiker, varvid inslag av våld ofta förekom.

Brottskommissionen arbetade med föredömlig snabbhet och lade fram förslag våren 1973. Riksdagen fattade beslut om olika åtgärder på grund av kommissionens förslag och den proposition som följde på detta.

En viktig åtgärd i allmänt brottsförebyggande syfte är just att ge postlokaler och även banklokaler – men frågan gäller ju postlokaler – en sådan inredning och utrustning att rån försvåras och helst förhindras. Regeringen borde beträffande postlokalerna utfärda erforderliga föreskrifter, sade brottskommissionen, och riksdagen instämde.

Men nu, herr talman, har det gått ett och ett halvt år sedan dess. Inga föreskrifter föreligger än, och jag måste, herr statsråd, konstatera att bristen på handlingskraft hos regeringen eftervalsåret 1974 står i bjärt kontrast mot intresset för åtgärder i brottsförebyggande syfte valåret 1973. Jag kan bara peka på att statsrådet i svaret säger att uppdrag att komma in med förslag

lämnades till postverket först den 17 maj 1974, alltså nästan ett år efter riksdagens beslut.

Även om kommunikationsministern alltså nu bebådar åtgärder, vilket i och för sig är bra och riktigt och en följd av riksdagens beslut, anser jag det inte acceptabelt att så här lång tid har fått gå efter riksdagens beslut utan att något gjorts.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar till vad herr Winberg sade, eftersom det skulle kunna tydas så att herr Winberg menar att bristande beredskap och brist på handlingskraft hos regeringen i sig skulle ha inneburit en ökad rånfrekvens inom posten. Det är då viktigt att framhålla att antalet rån mot postanstalter efter 1972 har visat en markant nedgång. Hela året 1972 skedde 50 rån och hela året 1973 43 rån. Under tiden januari–augusti 1973 skedde 34 rån, och under tiden januari–augusti 1974 skedde 15 rån.

Det är under denna period, herr Winberg, som flertalet av postverkets hittills vidtagna åtgärder har genomförts. Jag tycker det kan vara av ett visst värde att konstatera att under loppet av endast drygt två och ett halvt år har rånfrekvensen på postanstalterna gått ned inte bara till hälften utan från 50 rån till 15 å 20.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Även om utvecklingen skulle vara mindre oroande, som kommunikationsministern påstår, kan väl kommunikationsministern inte rimligen mena att detta ger regeringen anledning att vänta med att effektuera riksdagens beslut under en ganska lång tid.

Låt mig ge en bild av vad som händer just nu.

Jag lämnade in min fråga förra onsdagsmorgonen här i riksdagen. På eftermiddagen samma dag skedde ett rån vid en postanstalt i Luleå, där rånaren sköt mot postkassören. Postkassören skadades av splitter.

Det var tur att det rånet skedde just – enligt uppgift – vid den enda postanstalt i Luleå som råkade ha skottsäkra rutor. Det hade ju lika gärna kunnat ske på en annan postanstalt och då säkerligen med svårare personsador som följd.

På fredagen i förra veckan skedde ett rån mot Götabanken på Strandvägen här i Stockholm.

Det här är två händelser som skett under den vecka som gått, och jag tycker att bara det visar behovet och angelägenheten av att man från regeringens sida reagerar fortare än som skett.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Nej, det är inte alls fråga om att nonchalera vare sig det ena eller det andra. Men jag tycker att i all debatt kring dessa frågor har det ett rent sakligt värde att också följa själva rånutvecklingen antalsmässigt.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag konstaterar fortfarande: Riksdagens beslut fattades den

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om föreskrifter i
brottsskyddande
syfte för postloka-
lers inredning och
utrustning*

*Om föreskrifter i
brottsskyddande
syfte för postloka-
lers inredning och
utrustning*

I juni 1973, regeringens första initiativ togs inte förrän den 17 maj 1974. Som skäl för denna fördröjning anger kommunikationsministern att det skett en nedgång i antalet rån. Jag tror det är värt att ta detta till protokollet.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag får tydligen ge en replik till.

Det var alltså en överenskommelse som träffades den 10 februari 1972 – jag stryker under att det var 1972, herr Winberg – mellan riksbanken, rikspolisstyrelsen, postverket, bankinspektionen m. fl., som jag nämnde i mitt svar. Postverket var således med om denna överenskommelse i februari 1972, där man fastlade ett säkerhetsprogram i åtta punkter för rånförebyggande åtgärder i bank- och postlokaler. Det programmet tog postverket ad notam och har under tiden sedan dess utifrån detta åttapunktsprogram vidtagit en rad rånförebyggande åtgärder. Och när regeringen nu har begärt in ett program från posten tycker jag det är att ta litet för lättvindigt på det hela att gå ifrån det som sägs på första sidan i mitt svar, nämligen att redan i februari 1972 antog postverket detta åttapunktsprogram. Vart tar detta faktum vägen i herr Winbergs replik?

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Vi skall komma ihåg att vi här i riksdagen 1973 var överens om att det säkerhetsprogram som man kommit fram till vid de förda överläggningarna inte hade effektuerats på ett tillfredsställande sätt. Det konstaterade ju både justitieministern och justitieutskottet. Under den tid som gått sedan dess har rikspolisstyrelsen fört överläggningar med olika organ men med beklagande konstaterat att inga egentliga åtgärder vidtagits. Det är ju rikspolisstyrelsen som ofta får ansvaret när brott begås. Dessutom har bankerna vid flera tillfällen kritiserats för att de inte har vidtagit tillräckligt effektiva åtgärder.

Orsaken till att jag har tagit upp denna fråga i vad gäller postlokalerna är främst att där har regeringen ett direkt inflytande och kan fatta beslut, men ett sådant beslut har betydelse även för bankerna. Vad regeringen säger och beslutar beträffande postens skydd kan nämligen komma att bli vägledande för bankerna, när de skall lägga upp sitt skyddsprogram. Det förekommer överläggningar mellan bankinspektionen, rikspolisstyrelsen och företrädare för de enskilda bankerna, men såvitt jag vet har man ännu inte lyckats lösa frågan. Ett beslut av regeringen när det gäller posten skulle kunna bli vägledande även ur denna något vidare aspekt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om åtgärder mot motorcykelolyckor

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om åtgärder mot
motorcykelolyckor*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Hjorths (s) i kammararens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 250, och anförde:

Herr talman! Herr Hjorth har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av den kraftiga ökningen av antalet motorcykelolyckor.

De på senare tid ökade motorcykelolyckorna aktualiserar en rad olika åtgärder.

För behörighet att föra motorcykel krävs i dag motorcykelkörkort eller bilkörkort. Behörighetsfrågan har uppmärksammats i skilda sammanhang och förslag har förts fram att endast den som har särskild utbildning för motorcykel skall få rätt att föra sådant fordon. Kungl. Maj:t har tidigare i år till trafiksäkerhetsutredningen för övervägande i anslutning till utredningsuppdraget överlämnat trafikutskottets betänkande 1973:23 jämte motioner såvitt rör frågan om särskilt motorcykelkörkort. Utredningen har prioriterat denna fråga.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet har utrett frågan om lagstadgad skyldighet att använda skyddshjälm och i en i dagarna överlämnad rapport föreslagit att användning av skyddshjälm görs obligatorisk för både förare och passagerare på motorcykel. Frågan kommer att prövas så snart remissbehandlingen är klar.

En betydelsefull faktor i sammanhanget är nykterheten i trafiken. Jag vill i anledning härav erinra om det förslag till lagstiftning angående försöksverksamhet med rutinmässiga alkoholutandningsprov som är att vänta. Lagstiftningen skall enligt planerna träda i kraft den 1 januari 1975.

Det är viktigt – inte minst när det gäller motorcyklarna – att fordonen lätt kan upptäckas i trafiken. Frågan om användning av varselljus eller motsvarande belysning under dagtid aktualiseras i det sammanhanget. Denna problematik övervägs av en särskild arbetsgrupp inom Nordiska trafiksäkerhetsrådet.

En av de omständigheter som starkt bidragit till ökningen av antalet motorcykelolyckor är enligt min mening den tekniska utvecklingen, som möjliggör allt snabbare acceleration och allt högre fart. Nordiska trafiksäkerhetsrådet undersöker i sitt arbete möjligheterna att på nordisk basis komma till rätta med problemen genom föreskrifter om fordonens konstruktion och prestanda. Skulle det visa sig att förutsättningar saknas för ett gemensamt nordiskt agerande avser jag föreslå Kungl. Maj:t att frågan utreds särskilt i Sverige.

Flera olika åtgärder för att minska antalet motorcykelolyckor har alltså beslutats eller övervägs i trafiksäkerhetsarbetet. Utöver vad jag anfört i det föregående kan nämnas, att hela problematiken följs av trafiksäkerhetsutredningen, som tillsatt en särskild arbetsgrupp för motorcykelfrågor.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om åtgärder mot
motorcykelolyckor*

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga om åtgärder mot motorcykelolyckorna.

Trafiksäkerhetsverkets rapport i juli om det starkt ökande antalet motorcykelolyckor var verkligen alarmerande. Den visade att 410 motorcyklister dödades eller skadades under tiden januari-maj i år. Antalet omkomna var 32, en ökning med hela 200 procent jämfört med motsvarande tid föregående år. En fjärdedel av de dödade och svårt skadade vid de 101 olyckor som detaljstuderats hade inte tillfredsställande utbildning för fordonet. Inte mindre än 21 förare var 18 år eller yngre, och 15 förare saknade helt körkort. Närmare 80 procent av olyckorna inträffade inom tätbebyggt område, och de flesta var avsvängnings- och korsvägsolyckor.

Det var dessa skrämmande uppgifter som var orsaken till min fråga till kommunikationsministern. Jag är glad och tacksam över att statsrådet förklarat sig villig att vidta åtgärder för att dämpa olycksfallsutvecklingen.

I den offentliga debatten är det framför allt två åtgärder – kommunikationsministern berörde dem här – som har krävts för att minska antalet mc-olyckor. Det är dels obligatorisk skyddshjälm för förare och passagerare vid färd på motorcykel – det har också, som vi hörde, Nordiska trafiksäkerhetsrådet föreslagit –, dels särskilt körkort för motorcykel, givetvis kombinerat med en ordentlig utbildning, vilket på sin tid också föreslogs av körkortsutredningen men aldrig blev genomfört. Det är tyvärr alltför frestande för en yngling som innehar personbilkort att provåka en kamrats nyinköpta motorcykel. Det går, som statsrådet sade, alltför lätt att pressa upp farten på dessa snabbgående maskiner, som en ovan förare inte behärskar, och då är naturligtvis olyckan ofta framme. Det är också stor skillnad mellan att köra bil och att köra motorcykel, vilket jag tycker skulle motivera införande av skilda körkort.

Trafikutskottet uttalade så sent som vid 1973 års riksdag sin anslutning både till obligatorisk skyddshjälm och till en översyn av reglerna för särskilt mc-körkort. Nu säger statsrådet att frågan om obligatorisk skyddshjälm för både förare och passagerare på motorcykel kommer att prövas. Jag noterar detta med tillfredsställelse och hoppas att vi snart kan få ett förslag om det. Likaså hoppas jag att frågan om särskilt motorcykelkörkort kan tas upp snart, helst under vårsessionen. Kunde man sedan komma till rätta med de alltför snabba motorcyklarna och deras konstruktion så tror jag nog mycket vore vunnet. I vanliga fall vill man ju inte sätta stopp för den tekniska utvecklingen. Men jag tror att en av orsakerna till de allt vanligare olyckorna med motorcyklar är just deras stora snabbhet.

Jag är glad över det positiva svaret och får tacka ännu en gång.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Ang. kostnadsfördelningen för civilflygets räddningstjänst på Kallax flygplats

Nr 106

**Torsdagen den
24 oktober 1974**

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Stridsmans* (c) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 255, och anförde:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att komma till rätta med de oklara bestämmelser som råder mellan luftfartsverket och flygvapnet när det gäller kostnadsfördelningen för civilflygets räddningstjänst på Kallax flygplats.

Frågan regleras i ramavtal mellan chefen för flygvapnet och luftfartsverket angående upplåtelse till luftfartsverket av flygvapnets flygplatser för civil flygtrafik, ävensom utnyttjande av statens civila flygplatser för militär flygtrafik m. m. Avtalet har sagts upp till den 30 juni 1975.

Såväl inom flygvapnet som inom luftfartsverket pågår för närvarande arbetet med att förbereda förhandlingarna avseendet ett nytt avtal, som skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1975.

Ang. kostnadsfördelningen för civilflygets räddningstjänst på Kallax flygplats

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Jag skall först be att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Under den senaste tiden har det utvecklats en viss oro över att det skulle föreligga brister i civilflygets räddningstjänst på Kallax flygplats. Som huvudorsak till att brister ansetts föreligga anges att kostnadsfördelningen mellan flygvapnet och luftfartsstyrelsen skulle vara oklar. Sett från den resande allmänhetens synpunkt får inte sådana tvivelsmål uppstå när det gäller så elementära och viktiga funktioner som räddningstjänsten. Jag vill dock i det här sammanhanget poängtera att mot dem som sköter räddningstjänsten på Kallax flygfält – lottilljpolis och värnpliktiga – finns givetvis inte någon anmärkning att göra.

I svaret säger nu statsrådet att en ny förhandlingsomgång förbereds. Jag vill till det bara säga att jag hoppas att det nya avtalet skall utmynna i att luftfartsverket tar på sig en större kostnadsandel än hittills, och att man därmed också skingrar de misstankar om brister som tyvärr har yppats när det gäller räddningstjänsten.

Jag vill än en gång tacka för svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! I anledning av herr Stridsmans replik vill jag gärna tillägga att utöver förberedelserna för de förestående förhandlingarna mellan chefen för flygvapnet och luftfartsverket om det nya ramavtal, som jag talade om i mitt svar, för närvarande pågår överläggningar mellan de båda parterna om en kapacitetsförstärkning av brand- och räddningstjänsten vid Kallax

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om upprustning av
standarden på
bäddarna i SJ:s
sovvagnar*

flygplats. Målsättningen i det fallet är att förstärkningen skall vara genomförd redan vid instundande årsskifte.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om upprustning av standarden på bäddarna i SJ:s sovvagnar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fru Wiklunds (c) i kammarens protokoll för den 17 oktober intagna fråga, nr 263, och anförde:

Herr talman! Fru Wiklund har frågat mig, om jag har för avsikt att vidta några åtgärder i syfte att åstadkomma en upprustning av standarden på bäddarna i SJ:s sovvagnar.

SJ har successivt förbättrat sovvagnsstandarderna, och bl. a. har därvid bäddarna gjorts bredare. Normalbehovet av sovplatser både i första och i andra klass tillgodoses således med moderna sovvagnar utrustade med breda bäddar. Vid högtrafik använder sig SJ även av äldre sovvagnar med något smalare bäddar men med samma bäddutrustning.

Den utveckling som skett innebär att vi i dag till största delen har sovvagnar med en standard som av allmänheten uppfattas som god.

Fru WIKLUND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Norling för svaret.

Min fråga är föranledd av att starka klagomål riktats mot sovvagnarnas standard, det gäller de vagnar som går upp till Umeå och Skellefteå, framför allt trebäddsvagnarna och då i synnerhet sådana vagnar som sätts in i tågen under tider när antalet resande är särskilt högt. Det är inte så som herr statsrådet uppfattat det att allmänheten är nöjd. Jag har på egen hand gjort en viss undersökning och med ledning av de uppgifter som jag därvid har fått kommit fram till att vagnarnas ålder på något undantag när ligger mellan 17 och 20 år och att de reparationer som har företagits på dem är ytterst få. Det finns vagnar som går upp till Västerbotten vilka i komforthänseende lämnar mycket övrigt att önska – vagnar med synnerligen nötta dynor, med knölig stoppning och med bäddar som sluttar ut mot golvet, så att det är förenat med verklig ansträngning att hålla sig kvar i bädden. Jag har själv gjort den erfarenheten under denna höst. Numera betingar dessutom SJ-biljetterna sådana priser att resande bör kunna ställa vissa krav på bekvämlighet. Märk väl att jag inte har anmärkt på de smala bäddarna – gamla vagnar kan inte göras om i det avseendet – men bäddens kvalitet bör det ju såväl från ekonomisk som teknisk synpunkt vara möjligt att förbättra.

Jag kan också berätta för statsrådet att under de här dagarna har tidningar ringt mig vilka helt delat min uppfattning men också menat att även sitt-vagnarna är i trängande behov av en översyn. Även om det i statsrådets

svar inte finns något löfte om förbättring på dessa områden, hoppas jag ändå att statsrådet har detta i åtanke.

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Överläggningen var härmed slutad.

Ang. beslutanderätten i fråga om indragning av järnvägstrafik

§ 20 Ang. beslutanderätten i fråga om indragning av järnvägstrafik

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Björcks i Nässjö (m) i kammarens protokoll för den 17 oktober intagna fråga, nr 266, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat mig om jag anser det tillfredsställande att indragning av även omfattande lokal spårbunden persontrafik kan göras av SJ:s distriktsenheter i stället för av högre myndighet.

Som bekant kan kommun, som önskar att järnvägsstation skall bibehållas av trafikförsörjningsskäl, hos regeringen anhålla om prövning av vid SJ:s distriktsenheter beslutade indragningar av stationer. Kommunernas framställningar behandlas enligt en särskild rutin, som regeringen fastställt efter riksdagens uppdrag. Rutinen, som tillämpats i flera år, innefattar bl. a. inhämtande av yttrande och faktaunderlag från SJ:s centralförvaltning som grund för regeringens ställningstagande.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga.

Bakgrunden till den är att vi i mina hemtrakter, Jönköpings län, råkat ut för indragning av för många människor väsentlig lokaltrafik. För något år sedan försvann den spårbundna lokaltrafiken på sträckan Nässjö-Mjölby, och nu är det dags för att motsvarande trafik skall försvinna mellan Nässjö och Alvesta. Det rör sig alltså här om en betydande del av södra stambanan. Det innebär att rälsbussar och motsvarande tågslag försvinner. Visserligen dundrar fortfarande ett och annat snälltåg förbi, så det är inte formellt fråga om att helt ta bort persontrafiken, men de förbidundrande snälltågen har människorna i dessa bygder föga glädje av, eftersom de tågen inte stannar.

Utefter sträckorna bor många människor, och där återfinns en rad livskraftiga samhällen. De mister nu den spårbundna lokaltrafiken. I stället har de utlovats ersättning med den betydligt mindre bekväma landsvägsbusstrafiken. Detta har självfallet upplevts som negativt av människorna i dessa bygder.

Vad som enligt min mening är otillfredsställande är att sådana betydande förändringar kan beslutas på lokal SJ-nivå. I praktiken blir det för många människor på dessa orter samma effekt som om man helt drog in den spårbundna persontrafiken. Men i sådana fall fattas besluten på högre nivå av Kungl. Maj:t efter behandling av SJ:s centralförvaltning. Det är denna

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Ang. beslutande-
rätten i fråga om
indragning av
järnvägstrafik*

skillnad som jag finner otillfredsställande. Min förhoppning är att vi i fortsättningen skall få en ordning där också mera betydande indragningar av spårbinden lokaltrafik skall avgöras av åtminstone SJ:s centralförvaltning. För klarhetens skull vill jag understryka att mindre förändringar självfallet inte skall behöva gå så långt upp, men det gäller inte de fall som jag nu har redovisat. Där har alltså en distriktschef vid SJ kunnat göra indragningar som i praktiken får samma effekt som om man helt hade lagt ned persontrafiken på denna bandel. I ett sådant fall skulle frågan alltså beslutas av Kungl. Maj:t.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Björck i Nässjö säger att någon måste fatta det första beslutet. I detta fall blir det den regionala myndigheten, alltså distriktsledningen, som fattar det. Men vad jag i mitt svar försökte tala om var att sedan det beslutet är taget kan kommuner som inte åtnöjs med ett beslut på distriktsnivå använda överklagningsrätten ända upp till regeringen för att försöka få en ändring till stånd. Därutöver står den möjligheten öppen för vederbörande – oavsett om det är en kommun, en sammanslutning eller en privatperson, – det gör ingen skillnad – att även i ärenden som gäller tåguppehåll vid stationerna anföra besvär i vanlig ordning över ett distriktsbeslut först hos SJ:s centralförvaltning och, om man vill fullfölja det, ända upp till regeringen. Det var det som var innehållet i mitt svar.

Herr Björcks replik kan möjligtvis tolkas så, att när en distriktschef har fattat ett beslut finns det ingen möjlighet att föra frågan vidare. Av naturliga och självklara skäl finns emellertid rätten att gå ända upp till regeringen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Självfallet kan ett överklagande göras – skam vore väl annat. I statsrådets svar står emellertid följande:

”Som bekant kan kommun, som önskar att järnvägsstation skall bibehållas av trafikförsörjningsskäl, hos regeringen anhålla om prövning av vid SJ:s distriktsenheter beslutade indragningar av stationer.”

Här är det inte fråga om att dra in stationer, utan det är fråga om att tågen rullar förbi stationerna, som förvisso finns kvar för godstrafik och annat.

När man gör så betydande ingrepp som detta faktiskt är för de människor som berörs, anser jag att det är en fråga av samma dignitet som om man helt drar in persontrafiken, och då tycker jag att man skall vara konsekvent och låta beslutet fattas på samma nivå som vid indragning av persontrafik, nämligen hos Kungl. Maj:t. Visst kan man överklaga, men vi vet alla hur svårt det kan vara att få rätt när någon myndighet har offentliggjort sitt beslut. I sådana fall går det tyvärr ofta prestige i ärendena – kanske från båda hållen.

Torsdagen den
24 oktober 1974*Om förbättrade
hemresemöjligheter
för värnpliktiga
som fullgör
repetitionsutbildning*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Till det sista herr Björck nämnde vill jag säga att det egentligen borde vara en styrka i stället för en svaghet att man kan få ett sådant här ärende prövat i flera instanser. Först har man möjlighet att pröva distriktsledningens sakskaäl. Sedan kan man under en tid i kommunen – eller vem det nu är som besvärar sig – överväga dessa skäl. Därefter kan man gå till centralförvaltningen, och likväl har man då inte nått den sista beslutande instansen, utan möjligheten finns kvar att få ärendet prövat av regeringen.

Jag har en bestämd känsla av att om man i första instans lade alla sådana här ärenden på centralförvaltningen eller regeringen, så skulle den klagande kanske förlora i tid och få mindre möjligheter att sätta sig in i konsekvenserna. Den aspekten är kanske inte den viktigaste, men det kan nog ligga ett visst värde i att man går långsamt fram vid handläggningen av sådana här ärenden.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag vill varmt instämma i det som kommunikationsministern sist sade, nämligen att sådana här beslut inte bör ske förhastat. Kommunerna och de berörda människorna behöver allt rådrum, men det behovet kan lämpligen tillgodoses genom att det ges en rejäl remisstid innan man fattar ett – som det upplevs av många människor – definitivt beslut.

Orsaken till att jag ställde denna fråga var att människorna upplever det här precis på samma sätt som om all spårbunden persontrafik försvinner. De tycker – och därvidlag vill jag ge dem rätt – att detta har samma effekter, och då bör man naturligtvis se till att det blir en någorlunda likartad handläggning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om förbättrade hemresemöjligheter för värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöU ordet för att besvara herr Oskarsons (m) den 17 maj framställda interpellation, nr 83, och anförde:

Herr talman! Herr Oskarson har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att förbättra hemresemöjligheterna för värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning.

Värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning äger fr. o. m. den 1 augusti i år rätt att företa s. k. Vpl-10-resor i samband med ledighet. Det innebär att de erhåller ett obegränsat antal resor till valfritt resmål inom landet, som kan nås med allmänna kommunikationsmedel, till ett enhetspris av 10 kronor per resa.

Hemresemöjligheterna för de värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning har därmed i vad avser resekostnaderna på ett avgörande sätt förbättrats.

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om höjning av
arbetsmarknads-
bidrag*

Jag avser därför inte att för närvarande vidta några ytterligare åtgärder i denna fråga.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag måste också tillstå att de åtgärder som statsrådet har vidtagit efter det att jag framställde interpellationen är riktiga. De har tillgodosett det önskemål som jag framställde när det gällde just hemresemöjligheter för värnpliktiga som fullgör repetitionsutbildning.

Före den 1 april i år gällde för samtliga värnpliktiga att de fick resa på enkel biljett tur och retur på järnväg och vissa busslinjer. Detta togs bort för alla. I och med det förföll alla rabattmöjligheter för de värnpliktiga som gör repetitionsutbildning. Det var anledningen till att jag ställde min interpellation en av de sista dagarna under vårriksdagen. Som framgår av det svar vi nyss hört har resemöjligheterna förbättrats. De värnpliktiga som gör repetitionsutbildning har i fråga om förmåner blivit fullt jämställda med de värnpliktiga som gör sin rekryttjänst. Och det var målsättningen med min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Om höjning av arbetsmarknadsbidrag

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Jonssons* i Alingsås (fp) den 16 oktober till herr arbetsmarknadsministern framställda interpellation, nr 87, dels herr *Olssons* i Sundsvall (c) i kammarens protokoll för den 16 oktober intagna fråga, nr 252, och anförde:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås har frågat arbetsmarknadsministern om han avser att under våren 1975 förelägga riksdagen förslag med anledning av KAMU:s betänkande och om han är beredd att föreslå en höjning av utbildningsbidragen i avvaktan på att en mer genomgripande omläggning av stödet vid arbetsmarknadsutbildning kan genomföras. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Herr Olsson i Sundsvall har frågat om regeringen, mot bakgrund av den snabba inflationen, ämnar förelägga årets höstriksdag förslag om höjning av grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning.

Jag besvarar interpellationen och den enkla frågan i ett sammanhang.

Som herr Jonsson nämner i sin interpellation har kommittén för översyn av arbetsmarknadsutbildningen (KAMU) i ett nyligen avlämnat betänkande lagt fram förslag om bl. a. ett helt nytt bidragssystem vid arbetsmarknadsutbildningen. KAMU:s förslag remissbehandlas för närvarande. Remisstiden går ut den 15 december 1974 och regeringen kommer därefter att ta ställning till förslagen och frågan om deras genomförande.

Jag delar uppfattningen att de nuvarande bidragens belopp bör ses över under innevarande budgetår. Regeringen tänker därför senare i höst – i samband med att medel begärs på tilläggsstat I för innevarande budgetår – föreslå att grundbidragen höjs under budgetåret.

*Om höjning av
arbetsmarknads-
bidrag*

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Leijon för svaret. Det kom snabbt och däri ligger ett värde med tanke på den problematik jag har aktualiserat i min interpellation. Däremot vill jag väl inte dölja att jag hade förväntat mig ett mera preciserat svar både vad gäller den första frågan om statsrådet var beredd att föreslå nya regler för erhållande av arbetsmarknadsutbildningsbidrag med anledning av KAMU:s betänkande och i vad gäller den andra frågan om höjning av de nuvarande utbildningsbidragen. Jag menar också att det hade varit en styrka om statsrådet i sitt svar hade antytt storleken av den uppräknig av beloppet som nu är på väg att ske. Men jag är, herr talman, glad över att regeringen tagit intryck av den situation som råder på det här området.

Jag noterade i min interpellation att arbetsmarknadsutbildning hörde till ett mycket viktigt inslag i svensk arbetsmarknadspolitik. Det gäller inte minst den enskilde som av olika skäl måste byta arbetsuppgifter. Arbetsmarknadsutbildningen har allmänt sett ökat utsikterna för var och en att få ett arbete som ger större möjlighet till självförverkligande men också ett bättre ekonomiskt utbyte.

Såväl den enskilde arbetstagaren som samhället i stort är enligt min mening betjänta av en arbetsmarknadsutbildning som framstår såsom attraktiv. De många studieavbrott som vi nu kan notera beror till stor del på de nuvarande ekonomiska villkoren för de elever som deltar i arbetsmarknadsutbildningen. Detta mitt påstående finner jag stöd för i det nyligen presenterade betänkandet av kommittén för översyn av arbetsmarknadsutbildningen, KAMU, där det står att bidragssystemets utformning är av avgörande betydelse för möjligheten att intressera olika grupper för en relevant arbetsmarknadsutbildning.

Utbildningsbidragen kan heller inte ses isolerade från ändringar av andra bidrags- och lånesystem – socialförsäkringar och inte minst den allmänna lönenivån spelar stor roll för hur attraktiva utbildningsbidragen framstår. Därför har det varit angeläget att i dag få besked om man i anledning av KAMU:s betänkande kan förvänta ett förslag från regeringen under nästa vårriksdag och om den uppräknig som nu aviserats skulle kunna få ett mera preciserat innehåll. Det är uppenbart att många nu tvingas avbryta sin utbildning därför att man inte ser sig ha möjlighet att existera på de ekonomiska villkor som bidragen ger.

De utbildningsbidrag som vi nu har är ju uppbyggda enligt levnadskostnadsprincipen till skillnad från t. ex. arbetslöshetsförsäkringen som följer inkomstbortfallsprincipen. Vi kan konstatera att de här utbildningsbidragen inte har stigit i takt med levnadskostnaderna. Jämför man dem med den allmänna löneutvecklingen så framstår de i än ofördelaktigare dager. Man

Torsdagen den
24 oktober 1974

*Om höjning av
arbetsmarknads-
bidrag*

kan alltså notera att de grupper som deltagit i arbetsmarknadsutbildning – detta är ju till nytta inte bara för den enskilde utan också för samhället i stort – inte har fått del av den allmänna standardhöjningen.

Från folkpartiets sida har vi hävdats att det ekonomiska stöd som ges till dem som får arbetsmarknadsutbildning skulle kombineras med en värdesäkringsgaranti, så att den pågående prisökningen och inflationen inte fortlöpande urholkar de i och för sig måttliga utbildningsbidragen. Tyvärr har inte riksdagens majoritet velat ställa upp bakom detta. Därför har vi en klart sämre situation än om detta folkpartiförslag hade fått riksdagens bifall. Vi skall ändå ha i minnet att en arbetsmarknadsutbildning för de flesta innebär en väsentlig ekonomisk uppoffring. Skillnaden är särskilt stor för t. ex. de gifta där någon av makarna har en inkomst. Reglerna för denna reducering av bidrag med hänsyn till makes inkomst är sådana att redan ett relativt lågavlönat halvtidsarbete påverkar den andra makens bidrag. Det är också ett förhållande som vi har påpekat i riksdagsmotionen.

Om vi ser på utbildningsbidragens utveckling kan vi snabbt konstatera den ogynnsamma trenden. Till en början följdes bidragsbelopp och konsumentprisindex hyggligt åt, men på senare tid har gapet blivit allt större. Grundbidragen har sedan 1960 ökat med 60 procent. Under samma tid har konsumentprisindex stigit med nära 100 procent och livsmedelspriserna har gått upp med ca 115 procent. Gör man en jämförelse med löneutvecklingen så framstår det ännu ogynnsammare, då löneutvecklingen är ungefär tre gånger starkare än utvecklingen när det gäller utbildningsbidragen. Det nuvarande bidragssystemet har alltså fått vara med om en reell försämring, ett konstaterande som också KAMU slår fast i sin rapport.

Man kan säga att bidragen är allmänt sett för låga, och trots uppräknings efter hand så har de icke på något sätt hållit jämna steg med den prisutveckling som skett under senare år. Det är därför som jag med tillfredsställelse konstaterar att regeringen nu medger att de här bidragen måste ses över och detta redan under innevarande budgetår.

Slutligen skulle jag vilja ställa ett par kompletterande delfrågor, på vilka ett svar från statsrådet skulle kunna skingra en onödig dimridå. För det första hade det väl varit riktigt med en principiell deklARATION från regeringsbanken om man har för avsikt att lägga en proposition till våren i anledning av KAMU:s förslag. För det andra skulle det vara välgörande om statsrådet här i dag kunde antyda på vilken nivå det vore rimligt att lägga ett förslag då man gör uppräknings av nuvarande bidrag och dessutom ange från vilken tidpunkt man avser att föreslå en sådan justering. Dessa bägge saker hänger ju mycket intimt samman. Om ett mera omfattande reformförslag dröjer är det mer angeläget att få en rejäl justering av nu gällande normer. Därför är inte heller tidpunkten ointressant.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Leijon för det positiva svaret på min fråga.

Efter detta svar, som jag är övertygad om kommer att glädja de många

eleverna inom arbetsmarknadsutbildningen, är det inte min avsikt att i nämnvärd utsträckning förlänga kammarens överläggningar. Men låt mig ändå påpeka att inflationen successivt har urholkat realvärdet på utgående bidrag. Jag skall inte exemplifiera detta med siffror – det har herr Jonsson i Alingsås redan gjort – men det är uppenbart att den höjning med 40 kronor per månad av grundbidraget, som riksdagen i enlighet med regeringens förslag beslöt om i våras och som gäller från den 1 juli i år, inte är tillräcklig för att ge de ungefär 130 000 elever som årligen genomgår arbetsmarknadsutbildning erforderliga medel för deras försörjning. Åtskilliga av dem har enligt uppgift nödgats söka socialhjälp. Genom samstämmiga uttalanden från eleverna har det fastslagits att deras uppfattning är att bidragen skyndsamt bör höjas. Inte mindre än var tredje elev uppger avbryta sina studier. Ekonomiska skäl anges vara den viktigaste orsaken till avbrottet. Självklart är det ur både elevernas och samhällets synpunkt viktigt att bidragen är sådana att eleverna inte av ekonomiska skäl måste avstå från att fullfölja påbörjade studier.

Herr talman! Jag är glad över att regeringen utan att avvakta remissbehandlingen av KAMU:s förslag om helt nytt bidragssystem har för avsikt att redan i höst föreslå riksdagen höjning av grundbidraget. Och jag hoppas att det förslag som kommer i höst skall innebära en sådan höjning att det utbredda missnöje som under senare år rått bland AMU-elever inte längre skall vara befogat och att därigenom även studieavbrotten skall bli färre.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 151 till lagutskottet.

§ 24 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1872 till konstitutionsutskottet.

§ 25 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 127–129.

§ 26 Interpellation nr 130 om ökad livsmedelsproduktion

Ordet lämnades på begäran till

Herr GRANSTEDT (c), som yttrade:

Herr talman! Enligt samstämmiga rapporter från olika håll är den hungerekatastrof som just nu plågar stora delar av världen inte av tillfällig natur utan tvärtom ett resultat av en livsmedelskris som kan förväntas bli än värre i framtiden. Till stor del förklaras utvecklingen av den snabba folkökningen i de fattigaste delarna av världen och av konsumtionsökningar i de rika länderna. Därtill kommer enligt flera forskare en klimatförsämring i den tempererade delen av världen som leder till kortare odlingssäsonger och mer oregelbunden väderlek. De senaste årens försämrade totala skördeutfall i världen förväntas enligt dessa bedömningar fortsätta.

Att klara denna försörjningskris är självfallet inte bara en angelägenhet för de hårdast drabbade länderna. Produktionsökningar i dessa länder lär inte ens i bästa fall räcka för att klara underskotten. Världens samlade produktionsresurser måste sättas in för att möta världens samlade livsmedelsbehov.

Globalt sett har Sverige mycket goda odlingsbetingelser. Detta gäller även områden som i svensk jordbrukspolitik betecknas som marginella.

Mellan 1970 och 1973 försvann i Sverige drygt 16 000 brukningsenheter genom nedläggningar och sammanslagningar och drygt 32 000 ha åkerjord togs ur drift. Denna utveckling beror dels på att arealer som bedömts som olönsamma lagts ned, dels på att åkermark tagits i anspråk för annat än jordbruksändamål.

Mot bakgrund av den växande livsmedelsbristen i världen är en sådan utveckling inte försvarbar. Det har också från olika instanser, bl. a. riksdagen, framhållits att man bör undvika att ta bördig åkermark i anspråk för t. ex. bebyggelse. Hittills har dock dessa nya principer knappast fått någon nämnvärd effekt i samhällsplaneringen. Jordbruksutredningen kan förhoppningsvis komma med förslag till åtgärder som gör det lättare att upprätthålla också mindre brukningsenheter. Till dess att dessa förslag hunnit framläggas och föranleda åtgärder riskerar vi dock att ytterligare betydande arealer jordbruksjord tas ur drift. I väntan på bl. a. jordbruksutredningens förslag måste det därför vara angeläget att vidta snabba åtgärder för att så långt möjligt förhindra att ytterligare jordbruksjord tas ur produktion och skapa möjligheter att i viss utsträckning återta i drift tidigare nedlagd åkermark.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillåtelse att till herr jordbruksministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att på kort sikt medverka till att Sveriges möjligheter till livsmedelsproduktion utnyttjas maximalt?

Denna anhållan bordlades.

§ 27 Interpellation nr 131 om en breddad utbildning av sjukgymnaster

Ordet lämnades på begäran till

Herr OLSSON i Edane (s), som yttrade:

Herr talman! I den här interpellationen tas upp ett problem som delvis knyter an till den emotsedda starka expansionen på långtidsvårdens område, men också problem, som redan i nuläget måste betecknas som rätt allvarliga. Bristen på sjukgymnaster är på många håll i landet ett av huvudmännens största problem i strävandena att betjäna långtidsvården med rörelsebehandling.

Utbildningskapaciteten när det gäller utbildning av sjukgymnaster måste betecknas som helt otillräcklig. Utbildningen är i dag koncentrerad till Stockholm, Lund och Göteborg med en intagningskapacitet på 270 sjukgymnaster

per år. Intagning sker två gånger per år och det är inte alls ovanligt att ett 50-tal elevplatser lockar tusentalet sökande. Någon utökning av antalet elever i Stockholm, Lund och Göteborg är enligt uppgift inte planerad. Med andra ord – det är en dystur situation.

I den bristsituation som råder på det här området är det beklagligt att skolöverstyrelsens medgivande att få påbörja ifrågavarande utbildning i Umeå och Örebro ännu inte gett resultat.

Med den koncentration av utbildningen till Stockholm, Lund och Göteborg som råder i dag och med hänsyn till den i förhållande till behovet alltför låga utbildningskapaciteten kommer läget att avsevärt förvärras – detta sett mot bakgrunden av att vi över hela vårt land nu har långtgående planer på att i anslutning till sjukvårdens utbyggnad prioritera långtidsvården.

Under rådande knapphet på utbildade sjukgymnaster blir rehabiliteringen inom långtidsvården eftersatt. I mitt eget hemlän Värmland har vi för dagen tio ledigförklarade tjänster obesatta och därutöver ett dolt behov som inte finns redovisat i siffror. Under rådande knapphet på sjukgymnaster och hjälppersonal blir följden att sjukvårdsområden belägna långt från utbildningscentra får uppleva bristen som mest påfrestande. Exemplet härpå är många. Låt mig bara nämna ett. Långvårdskliniken i Årjäng i västra Värmland, där man i dag vårdar 68 långvarigt sjuka, har inte haft någon sjukgymnast sedan kliniken inrättades den 1 januari 1971.

Det måste betecknas som synnerligen angeläget, att utbildningskapaciteten ökar så att vi inom överskådlig tid om inte eliminerar så ändock kan mildra verkningarna av den brist på sjukgymnaster som i dag råder på många håll i landet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till fru statsrådet Hjelm-Wallén ställa följande frågor:

1. Är statsrådet villig uttala sig till förmån för en breddad utbildning av sjukgymnaster?
2. Kan statsrådet ange skälet till att den av skolöverstyrelsen sanktionerade utbildningen vid vårdskolan i Umeå och Alnängsskolan i Örebro inte startat och när utbildningen på dessa två orter kan väntas komma i gång?

Denna anhållan bordlades.

§ 28 Interpellation nr 132 om garantier för fortsatt drift av företag som ålagts miljövårdande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖVENBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! Luften, vattnet och omgivningarna runt det av Boliden AB ägda Rönnskärsverken får varje år ta emot cirka 40 000 ton svaveldioxid, 1 500 ton arsenik, 144 ton zink, 25 ton bly, 10 ton kadmium och 1 ton

kvicksilver. Rönnskärsverken måste betraktas som en av de största "miljöbusarna" i vårt land.

Från arbetarhåll har man under många år uttryckt stor oro över vad de yttre och inre utsläppen innebär för liv och hälsa. Det berättas om svår-förklarliga sjukdoms- och dödsfall och företagets underlåtenhet att tillvarata alla möjligheter att förbättra arbetsmiljön. Man vet att Rönnskärsverken är en lysande affär för Bolidenbolaget, och de uppenbara bristerna när det gäller inre och yttre miljöskydd ter sig mot den bakgrunden än mer utmanande.

Naturvårdsverket har konstaterat att utsläppen i luft och vatten saknar motstycke i landet och att stora skador nu kan konstateras på både land och vatten. Bottenviken har under årens lopp fått ta emot enorma föroreningar. Svåra skador på flora och fauna har konstaterats. Flera arter har försvunnit eller kraftigt minskat i Rönnskärsverkens närhet. Någon total undersökning om de sammantagna verkningarna i Bottenviken finns dock inte.

Utsläppen i luften dalar ner och drabbar människor, bebyggelse och natur i en vid omkrets. Flera sjöar i trakten av Skellefteå har svartlistats, och skador på skog har kunnat konstateras. Att utsläppen ofta är både nersmutsande och illaluktande kompletterar bilden. När befolkningen i området – även de som inte arbetar på verken – anser sig utsatt för hälsorisker är detta inte utan skäl.

Nu avser Bolidenbolaget att bygga ut Rönnskär för 800–900 miljoner under en tioårsperiod. Koncessionsnämnden har behandlat denna företagets ansökan och ställer därvid kravet att omfattande miljöåtgärder skall vidtas inom tre år och att bolaget dessutom skall forska kring tänkbara förbättringar under följande två år. Därefter skall tillståndet omprövas. Bolidenbolagets representanter har framfört en rad invändningar mot dessa krav. Därav framgår att bolaget inte vill ta på sig kostnaderna för att undersöka arsenikutsläppens betydelse för omgivning och människor. Inte heller vill företaget ta på sig att undersöka de olägenheter för befolkningen som lukt, nedsmutsning och liknande medför.

Bolidenbolagets direktör framhöll dessutom i sammanhanget att bolaget inte kunde göra stora investeringar utan garanti att få fortsätta efter fem år. "Då måste vi i stället börja tänka på en avveckling av hela industrin", menade han. Berättigade krav på radikalt förbättrade miljövårdsåtgärder möts alltså med hot om nedläggning. Det är inte underligt att man från arbetarhåll med kraft reagerar mot ett sådant cyniskt agerande.

I ett brev till SAP:s och vpk:s riksdagsgrupper samt till Metallindustriarbetareförbundet framför Metalls avdelning 209 kravet om förstatligande. I brevet heter det bl. a.:

"Den allmänna meningen bland mötesdeltagarna var att Boliden AB inte i alla delar var villiga att tillmötesgå Naturvårdsverkets minimikrav om förbättring av den yttre miljön. Från Boliden AB framfördes den uppfattningen att Naturvårdsverkets krav kan komma att innebära att företaget i stället får börja arbeta på en avvecklingsplan. Med kännedom om de utsläpp

som förekommer samt att vi har ett ansvar inför framtiden både vad avser kommande barns hälsa samt rätten till fortsatt arbete, anser vi att företagets vinster i första hand skall användas till att så långt det är tekniskt möjligt motverka miljöfarliga utsläpp, som sätter kommande generationers existens i fara.”

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern ställa följande frågor:

1. Kan det anses acceptabelt att ett företag framför nedläggningshot i samband med krav om miljövårdande åtgärder?

2. Kan statsrådet i sådana fall tänka sig att stöjda krav om förstatligande för att garantera såväl fullgott inre och yttre miljöskydd som fortsatt drift?

Denna anhållan bordlades.

§ 29 Interpellation nr 133 om bevarande av den levande dragkraften

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÅSLING (c), som yttrade:

Herr talman! Under efterkrigstiden har dragkraftsförhållandena inom lantbruket starkt förändrats. Från en häststam inom jordbruk och skogsbruk på över 600 000 strax efter kriget har skett en nedgång till några få tiotusental. Krigsmaktens behov av hästar har samtidigt starkt nedgått, och det finns nu endast ett mindre antal kvar för paradändamål och tävlingsverksamhet, bl. a. militär femkamp. Genom den s. k. ackordhästorganisationen hålls dock tills vidare en dragreserv på drygt tusentalet djur. Hästen har däremot fått ökad betydelse inom sport- och fritidslivet.

Inom såväl jordbruket som skogsbruket är det främst traktorn som övertagit hästens roll. Tanken är att under en av en storpolitisk konflikt åstadkommen avspärning omställning i största möjliga utsträckning successivt skall ske till gengasdrift. I fridstid utgör importen av flytande bränslen ett oundgängligt villkor för att driften inom jordbruket och skogsbruket skall kunna upprätthållas.

Hästaveln har tidigare varit föremål för statsmakternas omsorger, detta på olika sätt. Bl. a. har intill 1966 medel löpande ställts till förfogande. Sedan 3,2 miljoner kronor av den s. k. hästexportfonden, som uppgår till 3,4 miljoner kronor, tagits i anspråk för en fond för forskning och utvecklingsarbete på proteinområdet, har av regleringsmedel (införelavgifter för hästar) hitintills 1,4 miljoner kronor tillförts ackordhästorganisationen.

Händelserna för ett år sedan i fråga om världens och vår försörjning med drivmedel avslöjade att vår energiförsörjning delvis bygger på bräcklig grund. Ett uttryck för det angelägna i att på olika vägar se om vårt hus i energihänseende är beslutet att överskottet från oljeclearingnämnden (ca 36 miljoner kronor) skall kunna utnyttjas för forskning och stöd i energisparande syfte. I detta sammanhang är det enligt min mening rimligt,

att medel ställs till förfogande för den levande dragkraftens bevarande, dvs. upprätthållande av en reserv av hästar.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till herr jordbruksministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att de överskottsmedel som kvarstår från oljeclearingnämndens verksamhet även utnyttjas för forskning och stöd för bevarande av den levande dragkraften?

Denna anhållan bordlades.

§ 30 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner

Nr 143 med förslag till lag om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag, m. m.

Nr 144 med förslag till lag om ändring i lagen (1969:246) om fastighetsdomstol

§ 31 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 23 oktober av

Nr 282 Herr *Pettersson* i Västerås (vpk) till herr utrikesministern om förbud för kärnvapenbärande fartyg att besöka svenska hamnar:

Avser utrikesministern att vidtaga åtgärder för att förhindra att kärnvapenbärande fartyg besöker svenska hamnar?

Nr 283 Herr *Israelsson* (vpk) till herr kommunikationsministern om brytande av anställningsstoppet vid SJ:s verkstad i Örebro:

Är kommunikationsministern beredd att redan nu lämna sådana besked beträffande SJ:s verkstad i Örebro, att de anställda där kan lugnas och en förnyring påbörjas genom brytande av nu rådande anställningsstopp?

Nr 284 herr *Romanus* (fp) till herr socialministern om åtgärder för att döva skall få tillgång till s. k. TV-fon:

Vill socialministern medverka till att döva snarast möjligt får tillgång till s. k. TV-fon, och att man även underlättar för anhöriga till döva att skaffa TV-fon?

Nr 285 Herr *Josefson* (c) till herr utbildningsministern angående remissbehandling av SIA:s betänkande Skolans arbetsmiljö:

Anser statsrådet att urvalet av kommuner, vilka beretts tillfälle att avge yttrande i anledning av betänkandet Skolans arbetsmiljö (SOU 1974:53) är tillräckligt representativt?

Nr 286 Herr *Lövenborg* (vpk) till herr industriministern om ett statligt aluminiumverk i Jokkmokk:

Anser statsrådet att den av statens industriverk gjorda utredningen om aluminiumbehovet i Sverige bör aktualisera frågan om ett statligt aluminiumverk förslagsvis placerat i Jokkmokks kommun?

Nr 287 Herr *Jansson* (s) till herr industriministern angående de framtida sysselsättningsmöjligheterna för anställda vid Cementas anläggningar i Hällekis:

Hur bedömer statsrådet de framtida sysselsättningsmöjligheterna för de anställda vid Cementas anläggningar i Hällekis mot bakgrund av den strukturutredning som föreslår Hällekisfabrikens nedläggning, och hur ser statsrådet allmänt på de privata företagens ansvar att medverka till alternativa sysselsättningar vid företagsnedläggelser?

Nr 288 Herr *Stjernström* (c) till herr jordbruksministern angående finansieringen av turist- och fritidsprojektet i Åre:

När avser regeringen att ge besked om finansieringen av Åre-projektets första etapp?

Nr 289 Herr *Molin* (fp) till herr finansministern om offentlig registrering av statsråds och högre departementstjänstemäns aktieinnehav:

Vill finansministern medverka till tillkomsten av en offentlig registrering av aktieinnehaven hos regeringens ledamöter och de högre tjänstemännen i statsdepartementen?

Nr 290 Fru *Landberg* (s) till fru statsrådet Leijon om vidgad AMS-utbildning för förskolepersonal:

Har statsrådet övervägt möjligheterna att utvidga AMS-utbildningen för förskolepersonal?

Nr 291 Herr *Granstedt* (c) till herr utbildningsministern om förlängning av dispenstiden för studiecirkel i energifrågor:

Är statsrådet beredd att förlänga dispenstiden för studiecirkel i energifrågor till den 15 december?

Nr 292 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr kommunikationsministern angående SJ:s stenkolslager:

Nr 106

Torsdagen den
24 oktober 1974

Avses hos SJ befintliga stenkolslager på skilda ställen i landet fortfarande tjäna beredskapsändamål och – om så är fallet – är en avyttring av dessa lager försvarbar och bör vid eventuell borttransportering anlita av järnväg som transportmedel prioriteras?

Nr 293 Herr *Strömberg* i Botkyrka (fp) till herr kommunikationsministern angående informations- och övervakningsåtgärder vid bilbälteslagens ikraftträdande:

Vilka informations- och övervakningsåtgärder kommer att vidtagas med anledning av bilbälteslagens ikraftträdande den 1 januari?

§ 32 Kammaren åtskildes kl. 16.29.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert